

Derde Dach-reis.

DE WYK VAN REGOLA.

Soo wy niet wisten hoe dese Wijk in 't Latin genoemt is, het soud ons onmogelijk zijn te verstaen de reden, waerom sy haer desen naem van *Regola* gegeven hebben. Dewijl sy dan die in 't Latin *Arenula* seiden, 't welk het zant beteekent, heeft de gemeene man dit woord verdorven, dat verandrende in *Regola*. Sy heeft tot haer Wapen een Danhert in een Root Velt: en eindigt aen de Wijkken des Brugs van *Parione*, en des H. Engels, heel kennelijk afgescheiden.

Hier

Hier staet het Paleis van den aldervoortreffelijken Heer *Maffeo Barberini* Stads-voogt van *Romen*, van den alderuitstekensten Cardinael *Spada*, van de Heeren *Falconieri*, van de doorluchtigste Hertogen van *Farnese*, dat des heiligen Berghs der Mededoogentheit, en meer andere, gelijk op haer plaets sal geseit worden.

En daer zijn de treffelijke fonteinen van *Sixtus* Brug, en van de plaets der *Farnesen*.

Van *S. Anna* by de Lijndraaiers. I.

V An vier Kerken binnen *Romen*, aen dese *Santin* toegewijd, is dit een, en men geeft haer desen toe-naem, om dat sy dichte by die streek staet.

Ontrent het jaer 1293. was in *Agubbio* een groote dienaresse Gods, *Santuccia Terebotti* genaemt. Dese, haer man in een Klooster gegaen zijnde, nam de derde Orden der Dienaren, en leefde daer in met soo grooten roem van heiligheit; en van geregelde tucht, dat sy door de Pausen na *Romen* ontboden wierd tot verbetering der Nonnen van *S. Benedictus*: en met d'Apoftelijke toelatingsen, die in dit Klooster bewaert worden, verkoren sy haer tot algemeene Abdesse, met gesag om eenige Kloosteren te bezoeken, welke in verscheiden plaetsen van *Italien* door haer gesticht waren, onder den Regel des voorseiden Aerts-vaders *S. Benedictus*.

270 AFBEELDING VAN

Van dese stonden'er drie binnen *Romen*, en alle aen de Maegt *Maria* toegeigent; de eerste de *H. Maria Verlossersche*, de tweede aen de kant der Rivier, maer op het Eiland, nu verbroken; de derde was dese de *H. Maria in de Zuil* geseit; en sy quam de Ridderen Tempeliers toe, die in die tijden seer rijk zijnde, de selfde in 't jaer 1297. aen de voorseide *Santuccia* gaven, met al de inkomens, en vaste goederen die daer aen voegt waren: en om dat het hing aen een Prior-schap onder haer hoorende van de *H. Maria op den Aventin*, verbonden sy dit Klooster alle jare een kaers van twee pond te brengen aen de voorseide Kerk op den dach des Hemelvaerts, welke haer feestdach is.

Dese heilige Vrouw stierf op den dach dat *S. Benedictus* gestorven was in 't jaer 1305. en wierd in dese Kerk begraven.

De Moeders van dit Klooster weten niet waer haer Lichaem rust, en houden haer kleedingen noch in groote eerbiedigheit. Aen dit Klooster een Kerk van de *Salvator* op 't jaer 1538. ingelijft zijnde, wierd het grootste deel van dit Klooster in 't jaer 1614. uit de grond op vernieuwt. In dese kerk wort de ring bewaert van *S. Anna*, Moeder des Magets *Maria*.

En ten laesten is sy met een nieuw gebouw verciert.

Van

*Van S. Carlo aen de Houte-
bak-verkoopers. 2.*

HEt schijnt dat dese plaets seer oud is, haren naem hebbende van de houte bakken, die daer gemaect wierden, in 't Latin geseit *Catini*, soo men in dien tijt van sulken ambacht wel wist: het zy soo 't wil, laet ons komen tot het deerlijk ongeval daer in 't jaer 1611. geschiet, als in een huis veel hoy opgedaen zijnde, het selfde foodanig quam te verhitten, dat midden in de nacht daer een grooten brand uit ontstont die niet kon gebluscht worden. In het jaer 1612. leiden sy hier den eersten steen aen dese Kerk.

De reden waer door dese Kerk gemaect wierd met de woonplaetsen voor de geregelde Geestelijke van *S. Paulus Onthoofst*, Barnabiten genoemt, was, dat sy in dese haer Procchie de kerk hebbende van *S. Biagijs van den Ring*, soo genoemt, om dat dien van *S. Biagijs* daer was, wierden sy genoodsaect die aen de Paters *Teatinnen* te laten, om haer woning toe te stellen, welke sy houden by de kerk van *S. Andries van den Dale*; en om dat de voorseide kerk van *S. Biagijs van Sixtus de 5. den* by-naem van *Cardinaels* kreeg, dacht het *Paulus de 5. goet*, de selfde tot dese over te brengen, met verbintenis en last van de Procchie.

Dese Paters haer besig houdende in de zielen te

272. AFBEELDING VAN

helpen, mackten om dit werk beter te bevorderen, in het selfde jaer dat sy de grond-steenen leidden, een Geselschap der ootmoedigheid.

d'Oeffening van dit Geselschap is hier alle Sondag te vergaderen, en voor de edele wort van dese Paters 's morgens een Sermoen gedaen, en na de middach een ander voor de Ambachtslieden, en Kooplieden; en aen yder worden eenige godtsdienstige werkken door heel de week te doen gegeven, en alle Vrydach tegen den avond gaet iemand, die daer yver toe heeft, sich selven kastijden. Voorts vergaderen de jufferen eenmael 's jaers in dese Kerk, en daer een Voorzitster gemaekt hebbende, begeven sy haer tot verscheide plichten van barmhertigheid, voornamelijk met het besoecken der sicken in die Procchie, en in de Gasthuisen: Het wierd van *Paulus de 5.* bevestight, voor altijt daer verscheide aflaten aengevende.

d'Alderuitstekenste Cardinael *Leni* heeft hier groote middelen aen na-gelaten, op dat het gebouw mogt voltrokken worden. Sy hebbende kapel gemaekt, en de gevel met arduin opgetrokken, en van binnen heel de Kerk verciert. En de hoeken die de middelste ruimte bestieren, zijn seer keurelijk geschildert van *Domenichini*. De Kerk is een seer aerdige Bouw-konst van *Rosato Rosati*; en de Voorgevel is van *Soria*.

Tegen over dese Kerk is het Paleis der Heeren Mark-graven *Santacroce*, met eenige beelden heerlijk vernieuwt.

Van

Van S. Benedictus. 3.

VAn feer leelijk, dat dese Kerk eerst door ouderdom was, wierd sy in 't Heilig jaer van 1600. door haren Oversten *Paolo Fabba da Chieti* vernieuwt; waer door haer lammeren met meerder vroolijkheit daer komen de Heilige Sacramenten ontfangen, dewijl het een Procchie is.

Van S. Biagius van de Cacabari. 4.

DEse by-naem van de *Cacabari* sal wesen van 't geslacht, dat dese kerk gesticht heeft. Sy wierd toegeeygent aen de alderfuijverste Ontfankenis van *Maria* altijt Maegt, misschien toen in 't jaer 1136. de Kanoniken van de Kerk van *Lions* door een Hemelschen drift bewogen, soo grooten geheimenis begonnen te vyeren.

De sorg over de zielen, die dese kerk had, wierd in 't jaer 1594. over gebragt aen andere daer naest gelegen, om dese kerk aen de Voerluyden te geven, welke een Geselschap maekten van de Matras-bedverkoopers onderscheiden. En om dat sy *S. Biagius* tot haer voorspraak hebben, vyeren sy hier sijn feestdach, benevens dien der Ontfankenis.

Van de H. Maria des Geweens. 5.

O Ntrent het jaer 1546. twee vianden in een straet hier by malkander ontmoetende, versocht d'een vergiffenis van d'ander, en sich versmaed fiende, die ootmoed in gramschap gekeert, stak hy den hardnekkigen doot, die op hem was aengevallen; maer door het ongeduld van d'een, en 't eeuwige verderf van d'ander, sag men tranen voort komen uit een Beeld der Lieve Vrouw, in een muur daer af-geschildert.

Van waer sy dat selfde nemende, met groote eerbiedigheit in de naeste Procchie kerk bragten, te voren aen *Salvator* toegeigent, en op het Hoog Altaer stelden; waer onder men las, dat een edel Romein, *Nicolo Acciaiuolo* genoemd, schoon of sijn afkoomst uit *Florenzen* was, het selfde toegestelt had.

By foodanigen gelegenheit veranderde de Naem van *Salvator*, in desen van de *H. Maria des Geweens*; en dit beeld door den yver des Volks grooten toeloop hebbende, en de kerk klein zijnde, en slecht gemackt, wierd sy van de aelmoessen uit de grond op vernieuwt, met dit schoon bestek beginnende, en in 't jaer 1612. nu soo verre zijnde dat men sich daer van kon dienen, bragten sy dit voorseide Beeld met een seer statigen omme-gank in de selfde over, op den 1. Mei.

In de Vasten, van de helft tot aen de *Octave* van Paesschen, staet dit wonderlijk Beeld bedekt.

*Van de Kapel der H. Maria
des Geweens. 6.*

IN 't selfde jaer, dat dit voorseide wonder-werk gebeurde, mackten sy daer een Geselschap met den selfden by-naem van de *H. Maria des Geweens*, om sorg te dragen voor dit heilig beeld. Sy gaen gekleed in bruin-roode rokken, dragen tot een teeken dit selfde wonderlijk beeld, en onderhouden de naeste kerk haer toegewijd met den Procchiaen, en andere Priesteren; en door de Wijkken van *Romen* versorgen sy de arme sieken van Genees-meesteren, en Genees-middelen.

Voorts of wel dit wonderwerk voorgevallen is op den 10. January; niet te min om te statiger de hoogtijt te vieren, houden sy dien feestdach op de Sondach van den dach van *S. Antony* Abt; en dit de voornaemste Hoogtijt zijnde, verlossen sy een gevangenen op den selfden dach, en houwelijkken dochteren uit: en op Dijnstdach tusschen *d'Oétave* des Alderheiligsten Sacraments, houden sy de ommegank door al de Wijkken van de Procchie.

Van S. Thomas der Cenci. 7.

SOmmige willen dat de naem van dit Edel Rooms geslacht van *Cinthia* in *Cenci* verandert sou zijn, uit welk geslacht Paus *Joannes de 10.* was, die Aerts-bisschop van *Ravennen* zijnde, tot

276 AFBEELDING VAN

desen hoogen trap opklom in 't jaer 914. en met hulp van Konink *Berengarius* de Saracinen uit gants *Italien* verdreef, soodanig dat daer niet een meer gevonden wierd, dierhalven kroonde hy in 't volgende jaer *Berengarius* tot Keiser: maer om dat de gene die hy altijd begunstigt had, geen heerschappy meer konden voeren als te voren, ontstaken sy in soo hevigen woeden, dat sy hem in sijn Pauselijk Paleis overvielen, 't welk in die tijden vereenigt was met de kerk van *S. Janne Lateraen*.

Van dit geslacht is noch den Berg genoemd op welken sy met de kerk ook haer Paleis bouwden; nochtans is die niet van de seven voornaemste door de natuur gemaakt, en die binnen de muren van *Romen* wierden besloten; en hy wierd hier gemaakt tegen 't overvloeien van den naesten *Tyber*.

Van de eerste stichting deser kerk hebben wy niets verstaen, alleen kunnen wy uit een opschrift in de selfde seggen, dat sy in 't jaer 1575. is vermaakt geworden, en begiftigt by *Francesco Centi*; en sy is een Procchie: en misschien by gelegenheit van soodanigen herstelling, heeft sy eenige overblijffelen van Heilige lichamen verkregen; of sy zijn wel by de voorsaten van eersten aen dese kerk gegeven, en onder 't Hoog Autaar geleit, onder welke seer aenmerkelijk is dat van *S. Felix* Paus, om dat'er vier van desen naem zijn geweest, en alle Santen. En 't Recht der Voorstanderschaps is daer over by dit Geslacht.

Van

*Van S. Bartolomeus der
Vlees-houwers. 8.*

IN 't jaer 1552. maekten des Vlees-houwers een Gefelschap, en sy vergaderden om haer godtsdiensten te oeffenen in *S. Paulus* een kerk naest aen dese gelegen. Daer na vergunde haer *Pius de 5.* in 't jaer 1570. dese Kerk, nu toegewijd aen *S. Stephanus*, in de Keien geseit, om dat sy gebouwt was boven op die hooge rots aen den oever des *Tybers*, soo dat sy noit met haer overloopen daer noch is aen gekomen. Dese kerk was soo arm, dat sy geen Procchiaen konnende onderhouden, de sorg over de Zielen aen de volgende van de *H. Maria* vereenigt wierd; en de Vlees-houwers vermaekten die met groote onkosten, en onderhouden de selfde in alles dat tot den Godts-dienst noodig is. 't Hoog Auaer is van de hand van *Gio. de Vecchi*, en de Gesteenigde *S. Stephanus* is van *Francesco Ragoufa*.

Van de H. Maria 't Heuvelken. 9.

HEt Velt van *Romen* niet vlak en gelijk zijnde, verhieven sich daer in verscheide Heuvelkens, waer door dese met de andere drie vergeleken, den naem had van 't Heuvelken; noch-

278 AFBEELDING VAN

nochtans was die van soodanigen hoogte dat in 't jaer 1598. de *Tyber* al dese plaetsen overstromende op de nacht des Heilige Geboortes onses Heeren, dese noch ongerocht van 't water vry bleef.

d'Oudheit van dese Kerk kan men af nemen uit haer inwijding in 't jaer 1350. geschied, om dat sy of toen gesticht, of toen vermaekt wierd. Noch wort des selsf oudheit verthoont aen dat hier 't lichaem is van *S. Mamilcano* Martelaer, van eenige begraef-plaets hier gebragt: van hem heeft men anders niet, dan dat hy op den 12. Maert gemartelt wierd. Dese Kerk voorts een Geselschap hebbende, is de selsfde vereenigt met die van *S. Laurens in Damascus*, en hier bleef alleen de Procchie.

In des selsf voor-ruim is *Christus* afgeschildert met opene armen, die hy tot teeken van d'algemeene heerschappy verheven houd; en daer tegen over staet hy met vier water-stroomen aen sijn voeten, en de Lammeren die daer uit drinken; welke zijn de geloovige, die 't water des Evangeliums drinken uit vier Schrijvers t'saem gestelt: en op een ander plaets siet men noch de selsfde *Christus* in de gedaente van een Lammeken, van wien geseyt wierd *Agnus Dei*, het Lam Godts: en op noch een ander in de zijde gesteken, stort hy bloed aen de voet van een Kruis; alle seer sehoone waer-teekenen des Saligmakers.

Van S. Paulus by de Regola. 10.

S. *Paulus* voor d'eerste mael in *Romen* komende, hoe wel een krijgs-knecht hem gevangen hield, nochtans liet hy hem vryelijk gaen om sijn saek in de Richtbanken van *Romen* te verhandelen, door dien hy sich op den Keiser *Nero* beroepen had; en om dat men vind, dat de plaets daer dese kerk nu staet de School van *Paulus* genoemd was, soo schijnt het, dat hy hen hier onderwees die hy tot *Christum* bekeerde, om dat dit deel genoeg van *Romen* afgesondert ligt.

In een steen leeft men daer van 't jaer 1096. de namen van eenige overblijfselen der Heiligen die hier bewaert worden, en onder andere daer den arm van *S. Paulus* zijnde, kan men gelooven, dat sy desen arm gekregen heeft, als sijn Lichaem met dat van *S. Pieter* door den *H. Silvester* verdeelt is geworden.

In dese Kerk worden ook noch bewaert de Schoenen van onsen Saligmaker, welkers schoenriemen dien Grooten *Joannes de Dooper* sich niet waardig achte te ontbinden. Hier zijn mede de overblijfselen van de *H. Anna* Prophetesse, en andere.

De hervormde Heremiten van *S. Augustin* waren eenige jaren in dese Kerk, tot dat sy in 't jaer 1619. twee andere betere gelegentheden gekocht hebbende de tegenwoordige Kerk lieten aen de hervormde Broeders des derde Ordens van *S. Franciscus*.

• *Van de S. S. Vincentius en
Anastasius. II.*

VAN dese twee Santen in haer andere kerken genoeg gesproken zijnde, is alleen overig in dese aen te teekenen, dat sy door oudheit gevaer loopende van te vallen, de Procchiaen besloot de selfde over te geven aen 't geselschap der Koks en Pastei-bakkers, die in 't jaer 1513. hen in de kerk van *S. Louis* vereenigt hadden, onder de benaming der Boodschapping, en onderhielden daer een Kapel; en namen tor haer kleeding witte rokken met het teeken van een schild, met een kroon daer boven op, en midden in staen dese letteren *A. G. P.* welke beteekenen *Ave Gratia Plena*, Zijt gegroet gy vol van genaden.

Daer na sy aen dese kerk komende, hebben niet alleen de selfde herstelt, maer namen noch de last op haer van de Procchie met een goet inkomen te voor sien; en eenige van haer stijl binnen *Romen* komende, besorgen sy die deel daer aen te krijgen, van wat volk sy ook wesen mogten.

Behalven de Feest van de Boodschapping aen haer eigen, vyeren sy dien noch van de kerk; en op een van de selfden houwelijken sy somtijts arme dochteren uit, geboren van die, uit haer Geselschap.

*Van 't Oratorie, of Gebeden-plaets
voor 't geselschap der Alderhei-
ligste Drievuldigheid. 12.*

IN de *H. Maria* der Mededoogenheit op de
plaets *Colonna*, als 't heilig jaer van 1550.
naderde, sommige fiende, hoe veel de Pellegrims
te lijden hadden, die uit verscheide hoeken des
Weerlds quamen om dese heilige plaetsen van
Romen te bezoeken, somtijts niet vindende waer
sy mogten ingenomen worden, begonnen sy te
denken, hoe daer in voorsien kon wesen. Onder
welke was *S. Filippo Neri* Florentin, met andere
seftien; en tot desen einde vergaderden sy in de
kerk van *Saluator in 't Velt* op het jaer 1548.
waer sy van *S. Filippo*, en van de Biegt-vader
des selfden Sant, *Persiano Rosa* geseyt, dit Gesel-
schap maekten; en het wierd bevestigt van de
Stede-houder des Paus, onder de naem van d'al-
derheiligste Drievuldigheid der Pellegrims.

Dierhalven leeft men van dit gemaeckte in de
bewaer-plaets de volgende gedachtenis met ver-
gulde letteren boven een Poort gesneden.

S. PHILIPPO NERIO
CUIUS CONSILIO ATQUE OPERA
ARCHICONFRAT. SANCTISS. TRI-
NITATIS INSTITUTA EST.

Dat:

282 AFBEELDING VAN

Dat is :

Aen den Heiligen Philippus Nerijs , door wiens raed en toedoen de Aerts-broederschap der alderheiligste Drievuldigheid ingestelt is.

Het heilig jaer dan gekomen, namen sy een gevangen huis, en bragten daer de Pellegrims in, die sy ter aerden onder de Wandel-dreven vonden liggen. Door foodanigen voorbeeld wierden ook noch de Jufferen bewogen ontrent de bedevaert reisende Vrouwen, onder welke was *Helena Ursina*, die mildelijke een van haer huifen gaf aen de broot versorgster, en van die tijt af begonnen sy de bedevaert-reisende de voeten te wasschen. Gelijk in haer tijden gedaen hebben de Pausen *Clemens de 8. Urbanus de 8. en Innocentius de 10.* waer door van die selfde Pausen in de Bewaerplaets onder haer beeltenissen de volgende gedachtenissen te lesen zijn in metael uit gesneden.

CLEMENTI VIII. PONT. MAX.

Quod Xenodochium paterna charitate inuiserit,
Singulari liberalitate sustentauerit,
Sodalitas opportuna eius ope conseruata posuit
MDCVIII.

Dat is :

Aen Paus Clemens de 8. om dat hy 't Gast-huis met Vaderlijke toegenegentheit besocht, en sonderlinge mildadigheid onderhouden heeft, is dit van de Gebroederschap, door sijn tijdelijke bystant behebden, in 't jaer 1608. gestelt

UR-

't NIEUW ROMEN. 283

URBANO VIII. PONT. MAX.

Cælestis, humanæq; rei dispensatori liberalissimo,
quod anno Iubilæi MDCXXV. apertis vtriusq;
munificentia valuis Xenodochium hoc
ære plurimo iuuuit, noua suppellectile auxit,
præsentia illustrauit.

Sodalitas grati animi monumentum posuit.

Dat is :

Aen Urbanus de 8. Paus, mildadig uit deelder van Hemelsche en tijdelijke saken, om dat hy in 't jubel-jaer van 1625. beide de deuren van mildadigheid geopend hebbende, dit Gast-huis met veel gelt te hulp is gekomen, met nieuwe goederen verrijkt, en met sijn tegenwoordigheid vereert heeft, is dit van de Gebroederschap tot bewijs van haer dankbaer gemoet doen stellen.

INNOCENTI X. PONT. MAX.

Quod insigni eius liberalitate
Difficillimis Xenodochij temporibus
Vetus in excipiendis Peregrinis mos,
Et laus retineri, atque florere potuerit
Beneficij monumentum Sodalitas posuit
Anno Iubilæi M D C L.

Dat is :

Aen Paus Innocentius de 10. om dat door sijn uitnemende mildadigheid in de benauwste tijden deses Gast-huis, de oude manier in de vremdelingen te ontfangen, met lof onderhouden, en bloeiend is konnen blijven, heeft de Gebroederschap tot gedachtenis dier weldaed dit doen stellen, in 't jubel-jaer 1650.

Sy

284 AFBEELDING VAN

Sy richten haer de tafel aen, en na 't avondmael geleiden sy die op goede bedden te rusten. 't Heilig jaer naderhand voorby zijnde, op dat die Gebroederschap onderhouden mogt worden in het oeffenen van eenig ander goet werk, besloten sy, na dat sy haer seer aen Godt bevolen hadden, de weder gesont wordende te versorgen, die haestig uit de Gasthuysen komende, en eer sy noch gants van haer quael genesen waren, veel weder invielen, om geen manier te hebben van haer wel te bestieren; en soo volherdende, zijn sy van goet tot beter gegaen, gelijk wy aen haer Kerk sullen sien, waer, in andere heilige jaren, wonderlijke saken zijn voorgevallen.

Voorts in 't jaer 1570. hebbende dese Gebedeplaets tot haer godtsdienst en gemaekt, en die seer wijd vallende, wierd het geordeelt seer bequaem te komen, daer het prediken voor die Joden in te stellen, by 't volgende voorval.

Een seer yverig Joods Rabin, die sich bekeerde, soo dat Paus *Julius de 3.* hem doopte, en *Andries van den Berg* noemde, hebbende medelijden met sijn verblind volk, begon voor de selfde te prediken in sommige Kerken van *Romen* met veel geleertheit, en Geest.

Maer om dat de Joden hem niet quamen hooren, en de mannen, soo als sy konden voor hem vluchteden, maekte hy soo veel by Paus *Gregorius de 13.* dat onder eenige straffen, na goetvinden der Gewonelijke Rechters, de Joden souden gedwongen wesen den derden van haer Sabbatten, met de vrouwen, en kinderen van 12. jaren, Godts
woordt.

woordt te komen hooren. En voorts hebben daer yder Sabbath na de middach hondert mannen en vijftig vrouwen moeten komen: en op dat sy niet slapen souden, maer zedig daer staen, is daer een koster met een stokje in de hand, die op 't aenwysen des Leeraers de slapende aen-raekt, en om dat sy aen den ingank van dese Kerk van een tot een haer namen moeten laten aen-teekenen by een die daer aen de poort dat opschrijft, soo gaet de Koster dat Sermoen geeindigt de wederspannige de boet af halen, en sy verbeuren yder een testoen, dat aen de arme leeringen besteed wort.

De eerste die in dese Kapel predikten, waren twee die de tijt van een uur onder hen verdeelden.

Op goede Vrydach houden sy met haer bedevaer-reisigers een seer godtsdienftigen omme-gank na *S. Pieter*.

De groote schildery in dese Kapel is van *Giulio Tomaso Zucca*.

Van de Salvator aen't water. 13.

Onder de Edele en oude geslachten van *Romen*, is een der *Cesarini*. *Sansovinus* schrijvende in sijn werk van de doorluchtige Geslachten van *Italien*, seit dat dit geslacht afkoomstig is uit de doorluchtige stam der *Cesars*, en dat hy daer van een bewijs heeft gesien in de Sabinische Hoven.

Dat voerde, seit hy, tot wapen een groenen Berg in een schild van goud met een kolom daer

op;

286 A F B E E L D I N G V A N

op; maer in 't jaer 1200. voegden fy daer by een Keiferlijken Arend op de top der kolom, waer onder aen een Beer geketent staet. Sy namen dese nieuwe tekenen in haer wapenen, gelijk *Sansovinus* ook bevestigt, als in *Italien* de zijdigheden der *Guelphen*, en *Gibellinen* heerften.

Noch fy waren niet minder, die de selfde tot de Gothen en Lombardiërs bragten, hebbende in het *Cesarins* Geslacht verdeeling gemaect; soo dat sommige op de plaets *Montanara* wonende, haer dien by-naem gegeven is, over een komende met haer eerste wapen, waer in een Berg is: d'andere verkosen sich dit deel van *Romen* ontrent den *Tyber*; en onder dese noemt de voorseide *Sansovinus* een, die na sijn geslacht *Cesareo* geseit wierd; en ontrent het jaer 1260. was sijn roem seer groot by een yder, niet soo veel door de machtige rijkdommen, en schoone hoedanigheden, van sijn persoon, als door den yver tot de godtsdienst; en hy betoonde dien in 't bouwen van dese kerk, de selfde met goede inkomens begiftigende onder de by-naem van *Salvator*, en van *S. Cesareus*, die een andere kerk in de Wijk des Oever hebbende, bleef hier de eerste by-naem van *Salvator*: En soo wierd die genoemt van Paus *Clemens de 7.* in sijn kort begriip des jaers 1525. en tot onderscheid van d'andere Kerken van *Salvator* binnen *Romen*, geeft men aen dese den toe-naem van *Aen 't water*, dat daer by is, wanneer de *Tyber* kooft op te swelllen.

Uit het voorz. kort begriip hebben wy dat
fy

fy een Procchie is; en dat voormaels de Broeders van *S. Paulus* eersten Heremijt daer in waren: welke Orden haer begin nam als dese Kerk gesticht werd. Naderhand fy die verlatende, gaf *Eugenius de 4.* 't welk was in 't jaer 1431. de selvige met de aenhoorende huisingen aen de Oversten Voorfoger der Franciscaensche Kloosteren, en de Bulle niet vervaerdigt zijnde, voegden fy die van *Clemens de 7.* daer by, waer in tot meerder bequaemheit voor de boven genoemde Broederen, bevolen wort, dat de Overste Voorfoger sijn leven lang hier op de weg sou blijven.

*Van S. Franciscus, aen
Sixtus Brug. 14.*

DEse Brug werd voormaels de *Faniculsche* geseit, om dat men hier langs na den opgang quam van den *Berg Faniculus*, nu *Montorius* als gouden Berg, door dien daer geel sant wort uitgegraven, dat gelijk gout schijnt te wesen.

Om de oirspronk van dese Kerk te verstaen, soo is daer naest een Gasthuis, en men moet weten, dat het getal der bedelaren seer vermeerdert zijnde, en groote verwerring in de Kerken tot hinder des Godtsdienst gevende, *Gregorius de 13.* in 't jaer 1581. om eenig hulp-middel hier tegens gebeden wierd; wien 't goet dacht, dat het *Geselschap der Drievuldigheid* de selfde alle, selfs

288 A F B E E L D I N G V A N

ook met geweld, op een plaets by een sou verfamelen, waer sy van aelmoessen mogten onderhouden worden; en het Klooster van *S. Sixtus* verlaten vindende, wierden sy daer in een omme-gank na toe gevoert tot her getal van 850. soo Mannen, als Vrouwen, en Kinderen, vele verminkt zijnde, wierden daer veertien wagenen mede gevult.

Maer om dat die plaets van quade lucht was, en de arme noch slechter gestelt, sag men, dat'er gevaer liep van smettelijke siekten in de Stad te veroirfaken, dierhalven vervoerde 't voorseide Geselschap de selfde in eenige huisen ontrent haer Kerk. Naderhand *Gregorius* gestorven, dat Geselschap sich genoeg beswaert vindende met de Pellegrims en die nieuw uit siekten gekomen waren in te nemen, baden sy *Sixtus de 5.* dat hy hen daer van geliefde te ontlasten; en hy als een goede Vader gaf hier 't begin aen een Gasthuis, de kerk aen *S. Franciscus* toewijdende.

Voorts verleende hy dit Gasthuis negen-duisent Kroonen inkomens, en liet de bestiering over de selfde aen vier Bevelhebbers, jaerlijks daer toe verkoren: twee van 't Geselschap der Drie-vuldigheid, en twee van den gemeenen Raed des Roomschen Volks, en bevrijde de goederen der gener van de gemeene lasten, welke naderhand haer moeite in den dienst van dese plaets souden besteden.

Het stuk van *S. Franciscus* is van den Ridder *Celius*, die in *S. Pieter* ook noch edele stukken heeft. En nu is van den alderuitstekensten Cardinal

dinael *Lanti* daer een nieuw en schoon gebouw by gevoegt: en by gelegentheit van de Fontein is de Poort des Galthuis een wenig lager geset, waer boven dese letteren te lesen zijn.

SIXTUS V. PONT. MAX. PICENUS.

Pauperibus piè alendis, nè pane, verboque careant,
multo suo coëmptas ære
has ædes extruxit, aptavit, ampliavit,
perpetuo censu dotavit.

ANNO MDLXXXVII. PONT. II.

Dat is:

Paus Sixtus de 5. van Picenen, heeft om de arme godtsdienstig te voeden, op dat haer geen brood noch woord sou ontbreken, dit Huis, voor sijn groot gelt gekocht, doen bouwen, bequaem maeken, en uitbreiden, in 't jaer 1587. het 2. sijns Pausdoms.

Voorts wierd tegen over de straet *Julia* van *Paulus de 5.* gestelt de Fontein van *S. Pieter Montorius* water, dat door *Sixtus* Brug loopende daer met een seer schoone val sich uitstort; en in de Somer besigen sy dat om de straten onder water te setten; en hier aen is dese gedachtenis.

PAULUS V. PONTIFEX MAXIMUS.

Aquam munificentia sua in summum Ianiculum
perductam citra Tiberim totius Urbis usui
deducendam curavit.

ANNO SAL. MDCIX. PONT. V.

N

Dat

Dat is:

Paus Paulus de 5. heeft door zijn mildadigheid het water, boven op den Faniculus gebragt, aen dese zijde des Tybers tot nuttigheit van heel de Stad over al doen leiden, in 't jaer des Heils 1609. het 5. sijns Pausdoms.

Van S. Jan der Boloniers. 15.

IN 't Heilig jaer van 1575. wierden de Boloniers bewogen een Gebroederschap te maken, en Paus Gregorius de 13. vergunde haer dese Kerk, eerst aen *S. Thomas* toegewijd, en was van de Keten geseit, om dat daer een ander Geselschap geweest had, waer in de Broeders haer selven tuchtigden met een ysere keten.

Daer na vonden de Boloniers goet in dese haer Kerk de gedachtenis te vernieuwen van een ander in *Romen* te voren niet van soo grooten toeloop, schoon 't wel van de oudste was; en soodanigen oordeelden sy dat van *S. Jan* voor de Latinsche poort, die niet geopent wort, dan alleen op den dach van de Vastens Hoogtijt, en op sijn Feestdach den 6. Mei; daerom dragen sy d'afbeelding van sijn Martelaerschap tot haer teeken op witte kappen, en daer voor op, een root kruis, verheven op drie insgelijks roode bergen, het welk het teeken is van 't Gasthuis, dat sy in *Bolonien* des Levens noemen, met het welke sy haer voorgeven vereenigt te zijn. De grootste schildery is van *Domenichini*. Sy vyeren daer-en-
boven

boven op den 4. October de Feestdach van *S. Petronius* seer waerdig Bisschop van *Bolonien*. Van hier dan voorts gaende door de straet *Julia* aen de slinker hand vind men de Kapel en de Kerk des Doots.

Van de H. Maria des Kapels. 16.

NA dat *Romen* van Godt gestraft was met dat ellendig Overval, wierden sy soodanig opgewekt, dat het meeste deel van soo veel Godtsdienstige Geselschappen der Weereldsche lieden begin heeft genomen na dit beschreielijk jaer van 1527. soo dat in 't jaer 1538. door 't Velt van *Romen* veel doode lichamen van Christenen gevonden zijnde, die om verscheide toevallen in geen seilige plaets begraven wierden, besloten eenige dit werk van barmhertigheid aen te vangen, en maekten een Geselschap onder den naem *des Doots*.

Om dat dan de doode lichamen op te gaen soe en een seer moeielijke en verdrietige saek is, sy die dat begonnen hadden daer in komende te veraeuwen, en 't noodig getal der Medegesellen ontbrekende, verkloekten sy haer weder met nieuwen yver in 't jaer 1555. door 't prediken van een apucijn, die in *S. Laurens in Damafus* 't volk inporrende tot het geduurig bidden, en aenraende tot dat van veertig uren, ter gedachtes van die onse Saligmaker in 't graf had geest; soo vond het Geselschap des Doots goet,

N 2 dat

292 A F B E E L D I N G V A N

dat het een goet middel sou wesen om dit te bevorderen, sich met nieuwen yver tot het begonnen werk van de dooden te begraven te begeven, en besloten daer toe alle maende het Gebedt der veertig uuren te willen doen.

Dit Geselschap wierd van *Pius de 4.* toegestemt op 't jaer van 1560. onder den naem van de *H. Maria des Gebedts*, of wel *des Doots*. In het Heilig jaer 1575. als sy de Geselschappen by haer vergadert herbergden, niet sonder groote kosten, gaven sy een begin aen dese godtsdienftige en schoone kerk, en eigenden die toe aen de Suivering der alderheiligste Maget; en bragten daer een Beeld van haer in, dat op een muur van de gemeene straet geschildert, met grooten yver van de geloovige geeert was.

Daer na in 't jaer 1586. op den dach der Bootschapping wierd die kerk ingewijd; en de selfde wel bedient houdende tot algemeene nuttigheit, maekten sy voor haer een Gebede-plaets. Sy kleden haer in swarte kappen, en hebben tot teeken een doots-hoofd met een Kruis. Sy doen een omgank van 't alderheiligste Sacrament op Maendach tusschen sijn *Octave*, benevens 't uithouwelyken van eenige arme dochteren, welk een is van de schoonste die binnen *Romen* geschieden; gelijk ook die des goeden Vrydachs in *S. Pieter*.

Eindelijk is seer gedenkens waerdig een Overblijffel van *Laurenza* van *Ancona*, om 't Christelijk Geloof door de Keiser *Domitiaen* gevangen doen nemen; en sy is met een andere Jonkvrouw hier gemartelt.

In d' *Octavé* der Dooden worden sonderlinge gebeden gedaen; en somtijts in de Vasten: en hier is de Stichter der Kinderen, na hem van de *Letterato*, de geletterde geseit.

Aen dese Kerk is't het Paleis gehecht der Heeren *Falconieri*, edele Florentiners, met schoone Bouw-konst vernieuwt door *Francesco Borromini*.

Van S. Catarina van Siena. 17.

IN de volgende kerk van *S. Nicolaes*, de Senensers op't jaer 1519. vereenigt zijnde om een Geselschap van Godtsdienstige personen te maken, versamelden sy soo veel aelmoessen, dat sy dese plaets kochten om daer woningen en een kerk aen de *S. Catarina* Maget te bouwen; welke niet alleen de pronk was der Stad van *Siena*, naer van gants den Heiligen Stoel: door welters deugt onse Heere haer tot Afgesondene maekte by sijn Stedehouwers op aerden.

Haer gelukkig verhuisen na't ander leven voorgevallen zijnde op den dach, dat men de feestlach vyert van *S. Pieter* Martelaer, wierd haren lach op een ander tijt genomen; en de Paters-Dominicanen houden dien op den eersten van Mei; en de Broeders deses Geselschap op den tweelen, een van haer vingeren in den ommegank omdragende, aen welken sy van onsen Heer den ink haer trouw-beloftes met *Christus* gekregen had.

294 AFBEELDING VAN

had. *S. Antonius* schrijft, dat het aen de vinger van de rechter hand was, en aen die daer men gemeenelijk de ringen draegt, en dat sy van sijn gout was, met een diamant midden in vier peerlen; en dat die houwelijks belofte gesloten wierd de Heilige Konink *David* op sijn harp slaende, in tegenwoordigheit der alderheiligste Maget, van *S. Joannes* Evangelist, d' Apostel *S. Pieter*, en *S. Dominicus*.

Op de selfde Sondach dat dit Geselschap haer Feestdach vyert, houwelijken sy arme dochteren uit, van haer eigen volk, door een Afgesant van *Hettore Quercio* van *Siena*. Sy verlossen een op den hals gevangenen: sy onderhouden een Genees-meester voor de sieken, welke stervende sy te begraven brengen, en voor de arme bekostigen sy dat selvige. Sy dragen witte kappen met een swarten bant omgort, en hebben tot haer teeken het Beeld der voorseide heilige Maget.

Hier tegen over is het Paleis van den Heer *Diomedes Varese*.

*Van S. Eligius der Gout-
smeden. 18.*

NA dat de Gout-smeden, met de Yser-smeden, en Sael-makers wel twee hondert jaren onder een Gilde vereenigt hadden geweest, vonden de Gout-smeden goet, gelijk ook de twee andere ambachten deden, een bysonder Geselschap onder haer te maken, en daer op bouwden sy in 't jaer

jaer 1507. dese kerk aen *S. Eligius* na een schoon bestek, dat sy daer na in 't jaer 1601. van nooden hadden te vermaken, dewijl het dreigde te vallen. Sy houden de Feestdach van *S. Eligius* op den 25. Junij, en op dien dach geven sy houwelyks goet aen haer dochteren, en verlossen een gevangenen, met seer schoone toefstelling, en statigen omme-gank. Van *S. Eligius*, en van sijn Feestdagen verscheidentlijk onder die drie ambachten geviert, sal aen de kerk des *Salvators* der Kapellen geseyt worden, waer de Sael-makers haer Geselschap hebben.

Aen de voorgevel zijn schilderien van *Federico Zuccaro*, en aen de slinker hand van *Gio. de Vecchi*, en eenige figuren van pleister van *Prospero Bresciano*.

Van S. Nicolaes der Gekroonde. 19.

VAn dese Procchie Kerk hebben wy anders niet, als alleen dat sy van 't geslacht der *Incoronati*, Gekroonde, haren by-naem heeft, waer van sy gebouwt is; en hier ontrent heeft dat geslacht sijn woon-plaetsen.

Van den H. Geest, een Kerk der Napelsche. 20.

DEse kerk was voormaels ingewijd aen *S. Andrea* Maegt, en Martelares, en had een Klooster

296 A F B E E L D I N G V A N

fter daer nevens, welkers Nonnen, met al de andere van *Romen* tot klein getal gekomen, *S. Dominicus* door bevel des Paus versamelde in de kerk van *S. Sixtus*.

De Napelsche nu dese plaets in 't jaer 1572. gekocht hebbende, maekten daer een Kerk met een Kapel, en eigenden die toe aen den Heiligen Geest door een bysonderen yver dier Stad ontrent de Persoon des Heiligen Geests. Sy dragen een duif geschildert op witte kappen, en op de feest van Pynxteren verlossen sy een gevangenen, en houden een geloonde Voorspraek en pleit-besorger voor de saken der arme onderdanen des Rijks van *Napels*, als sy in *Romen* gevangen sitten.

Groote verdiensten hebben ontrent dit Geselschap *Pietro Corso* van *PolICASTRO* in *Calabrien* op 't jaer 1583. binnen *Romen* eerste Apostelike Beamt-schrijver zijnde, en van 't jaer 1611. *Violante Santaseverina*.

Op haer feest-tijt maken sy daer seer schoone toefstelling. De Schildery van *S. Franciscus* is van de Ridder *Gioseppe d' Arpino*.

In 't jaer 1629. vercierden sy de kerk met een schoone en aerdige Voorgevel, en stelden daer boven de poort dit opschrift.

Æ D E M H A N C
S P I R I T V I S A N C T O D I C A T A M
S O D A L E S E I V S I N M A G N A R E R V M P E N V R I A
A B V N D A N T E P I E T A T E R E S T A V R A R V N T
A N . A N T E I V B I L E V M M D C X L I X .

Dat

Dat is ;

Dese kerk aen den Heiligen Geest toegewijd hebben de Gebroederen des selfs in een seer schaersen tijt door overvloedige Godtvruchtigheyt herstelt , in 't jaer voor 't jubilé. 1649.

Van S. Lucia in de Kelder. 21.

DEse kerk van 't Geselschap der Confalonen in onse tijden seer heerlijk vermaekt , en verciert zijnde, was de voornaemste gehouden van 't Kapittel van *S. Pieter* op den *Vatikaen* ; en was vereenigt met de *Abdie* van *S. Biagijs* van de *Pagnotta* ; en was een van de twintig bevoorrechte. Naderhand wierd sy van 't voorseide Geselschap vermaekt , en sy onderhouden die met grooten glans.

Dese Broeders doen twee aenmerkelijke werken , 't een is , alle jaer op Hemelvaerts dach een groot getal dochteren met fraei huwelijx goet uit te besteden ; 't ander is Slaven onder den Roomschen Stoel gehorende te lossen ; soo dat sy in 't jaer 1581. van *Gregorius de 13.* verlosf kregen van tot dien einde door gants den Geestelijken Staet aelmoessen op te soeken ; en in 't jaer 1586. gaf *Sixtus de 5.* boven verscheide andere diensten binnen *Romen*, drie duisent kroonen daer aen ; of wel de Broeders , soo des Loons , als der Drieuldigheits

298 A F B E E L D I N G V A N

digheit voor haer eigen doen hebben, de Slaven te verlossen, en daer toe aelmoessen in te samelen.

Tot hier toe strekten sich de muuren van het Oude *Romen* van Keiser *Claudius* uitgeleit. Waer van by de kelder van dese Kerk voormaels een steen is gevonden met dit opschrift.

TI. CLAUDIUS DRUSI F. CAESAR AUG.

Germanicus pont. max. trib. pot.

VIII. Imp. XVI. Cos. III. Censor. P. P.

auctis populi Romani finibus.

Pomerium ampliavit, terminavitque.

Dat is:

De Keiser Tiberius Claudius, Drusus soon, Augustus, Germanicus, Opper-priester met Wijkmeesters macht, 9. Veltoverste, 16. Borgemeesters, 4. Tucht-meester Vader des Vaderlands, de Land-palen des Roomschen Volks uitgebreid hebbende, heeft de plaets ontrent de muuren vergroot, en besloten.

Van S. Filippo Neri. 22.

IN de streek ontrent de voorseide kelder was voormaels van *Rutilio Brandi* Reukwerk-verkooper een gebede-plaets der weereldlijke ingestelt, die van de Wonden genoemd wierd, en daer in geschieden groote oeffeningen van ootmoedigheid. Voorts begaf sich dese goede man tot voordeel der armoede eenige meffens te verfa-

me-

melen, die door haer bedelary ongedaen waren. Nu zijn dese tot een goet getal gekomen, en met de aelmoessen heeft hy daer een bysondere plaets gesticht in die voorz. streek; en in de straet *Julia* heeft hy dese Kerk gebouwt onder 't aenroepen van *S. Filippo Neri*, naest aen de woon-plaets deser arme dochteren vervoegt, die ook noch na *S. Filippo* genoemt worden; en somwijlen gaen sy uit door de Stad tot de oeffening des godtsdienst.

Van S. Jan in Aino. 23.

DE by-naem van dese Kerk koomt van eenig Geslacht dat de selfde gesticht heeft: wy hebben daer van anders niet dan dat sy een Procchie is, en in onse dagen wierd sy ten deele vermaekt. De nieuwe voor-gevel hier ontrent is van den voortreffelijken *Polidorus*.

En voor dese Kerk staet een schoon Paleis met beelden, van den Alderuitstekensten Cardinael *Rocci*.

Van de H. Maria in 't Monferrat. 24.

IN 't midden der Land-streek van *Katalonien* in *Spaenjen* verheffen sich soo hooge en spit-sche

300 AFBEELDING VAN

sche bergen, dat het schijnt dat sy met konst van malkander gespleten zijn, in der voegen als Piramiden en Naelden, die aen 't land den naem gegeven hebben.

Voorts in 't jaer 1475. de Rijkken van *Arragon*, *Valenza* en *Katalonien* onder de Kroon van *Kastilien* vereenigt zijnde, besloten sy t'samen in 't jaer 1495. de Lieve Vrouw van *Montferrat* te eeren, met het bouwen van dese Kerk; hebbende een andere van *S. Andries* daer in besloten, nu in 't jaer 1475. al vervallen, om 't Gasthuis uit te breiden, dat sy daer voor haer Lands-lieden mackten. En om dat *Sardinien* onder de Kroon van *Arragon* hoort, nam sy mede noch deel aen dit gebouw, voornamelijk om dat sy in den overval van *Romen* een Gasthuis verloren, dat sy ontrent de *Settignaensche* poort hadden. De Lieve Vrouw is een schildery van *Pomarancio*.

Sy wort seer wel bedient, en haer voornaemste Hoogtijt is de Suivering der Onbevleete Magget; en om de lichten te beteekenen, daer sy in 't *Montferrat* haer beeld mede vertoonen, geven sy in dien dach veel kaerssen aen 't yverig volk met haer Beeld daer op gedrukt. En daer is een schoone Voorgevel van uitgehouwen steen begonnen.

Sy vyeren noch dien dach van *S. Eulalia* op den 12. van February, welke in *Barcellona* na verscheide pyningen gekruissicht was.

S. Ignatius Loiola in 't jaer 1538. tot *Romen* gekom en met negen medegefellen, alle Leeraren in de Godts-geleertheit, verscheide Gestoelten der

der kerken van *Romen* onder haer verdeckt hebbende, wilde hy dese voor hem behouden.

Van S. Thomas der Engelsche. 25.

Voorby 't Gevangen huis des Hofs *Savella* heeft men dese Kerk; en sy had voormaels haren naem van d'alderheiligste Drievuldigheid: ende *S. Thomas*, die hier geeert wort, is die, welke voormaels Aerts-bisschop van *Kantelburg* in *Engeland* was. En sommige willen, dat hy hier woonde, als hy om de kerkelijke vryheit te verdedigen, binnen *Romen* was gekomen.

Een rijk Engelsman, *Fan Scopard* genoemd, heeft veel aen dese plaets gedaen, die de selfde vergrootte, met eenige huizen daer aen te koopen, en besette daer eindelijk al sijn goet aen, komende dese heilige plaetsen binnen *Romen* bezoeken.

Gregorius de 13. dacht dan tot heil van dat Rijk een School der Engelsche in dese plaets op te richten, waer sy in de Roomsche-gefintheit, godtvruchtigheid, en Christelijke tucht mogten opgetrokken en onderwesen worden; en dierhalven vermeerde hy 't inkomen des selfs, en gaf die sorg aen de Paters Jesuiten, onder welkers goede opvoeding men seit veel treffelijke helden van *Christus* voortgekomen te zijn, die in *Engeland* met haer leer en met haer bloed de Roomsche-gefintheit sochten staende te houden; aengeset
doer

302 A F B E E L D I N G V A N

door veel Paters van dit Gefelschap , die met de doot , en oneindige tegenspoeden om C H R I S T U S wil soo fy voorgeven uitgestaen te hebben, andere met haer voorbeeld zijn voor-gegaen. Dese Voesterlingen sweeren eer fy aengenomen worden , dat fy goede Roomsch-gefinde willen wesen, en in haer Vaderland weder keeren, om die andere zielen behulpig te zijn, wanneer haer Overhoofden dat sullen goet vinden. De grootste schildery hier in, is van *Durante da Borgo*.

De voorseide Paters worden met alle vlijd befig gehouden , in 't versorgen van dese jeugt , en als ook noch van die Kerk , hebbende de selfde verciert met schoone schilderien, alle van Martelaerschappen , die fy seggen vele geleden te hebben onder de wreede Koningin *Elisabeth* , op dat dese Voesterlingen daer door mogten gemoe-digt worden tot de Kroonen haer voorgestelt. Men heeft hier ook veel Overblijffelen van Heiligen.

Van S. Catarina des Rads. 26.

DEse by-naem des Rads is noodzakelijk gekomen weinig tijts na dat de Senensers, soo wat van hier gelegen , haer Kerk maekten van *S. Catarina van Siena* ; om dat fy onder de oude Bullen van *S. Pieter* op den *Vatikaen* , daer dese Kerk mede vereenigt is, genoemt wort de *H. Maria in Catarina*, of wel de *H. Maria en Catarina* , of om dat fy van haer eerste Stichterisse, *Catarina*

tarina genoemt, aen de Maget *Maria* is toegeegent; of wel was haer eerste naem van *S. Catarina*, het welk gewonelyk geschied, als haer een nieuwe by-naem wort toegevoegt.

En hier uyt kan men de oudheit van dese Kerk afnemen; gelijk de voornoemde vereeniging dat ook verthoont, gedaen zijnde van Paus *Alexander de 3.* die in 't jaer 1156. geseten heeft: en 't Kapittel van *S. Pieter* verbonden zijnde daer een Procchiaen te onderhouden, soo is 't noodig dat sy van haer eerste stichting goet inkomen had; waer van wy nochtans anders niet weten. Dit is een Procchie. En het nieuw Autaer aen de rechter hand is van *Mutiano*.

Van S. Hieronimus der Liefde. 21.

IN *Romen* een Geselschap der uitheemsche Hovelingen gesticht zijnde door de Cardinael *Fulius de Medicis* in 't jaer 1519. had dit Geselschap van Paus *Leo* dese Kerk, en de Broederen die daer in waren sond hy na *S. Bartolomeus* op 't Eiland, en gaf aen het voorseide Geselschap eenige inkomens boven het Ampdes Straf-eiffcherschaps over de heerschappy van *Romen*; en hy wilde dat sy by uitterste wil ook heerlijke leen-goederen mogten erven. Sy namen met reden den by-naem der Liefden, hebbende de sorg op haer geladen van de arme in verscheide nooden te versorgen; gelijk van
de

304 A F B E E L D I N G V A N

de Bekeerde, Gevangene, Weefen, Weduwen, en met gefin overladene. En om dat boven de noodruft van brood, de Weefen en Weduwen noch van doen hebben die haer faken voor de Richters mogten verdedigen, onderhouden fy tot hulp der zelfder een Voorspraek, en een Pleit-beforger; en betalen de onkosten van 't ontsluiten der arme gevangene; en die siek zijnde, hebben fy in den Toren van *Nona* eenige bedden gefpreidt in een kamer, met een Genees-meester, genees-middelen, en lieden gestelt om haer te dienen; welke alle van dit Gelefschap betaelt worden; en in yder gevangenis onderhouden fy een kappel met een Priester, die alle daeg daer Miffe doet.

Door de menigte van arme binnen *Romen*, plagten fy voormaels in 't Heilige Velt alle maendach en vrydach brood uit te geven, en ook noch wijn aen duifenden lieden; en dat van vier tot vier maenden, haren staet vernieuwende: huden is dit werk binnen 't Pauselijk Paleis gebragt; dewijl waerlijk dat besetten, dat wy seggen sullen van *Charlotte* Koningin van *Cyprus* in 't Heilig Velt, niet dan slechts een ydelen roep heeft; maer het is in der waerheit een aelmoes des Paus, en alle vier maenden verandert die tot verscheide Wijkken met een briefken van 't Hoog huis des Paus onderschreven; en soodanige arme worden in 't bysonder besocht. Gelijk ook noch de selfde Paus door sijn geheimen Aelmoessenier menigte nootdruftige Edelen van penningén versorgt; en door sijnen onder Aelmoessenier bevordert hy den onderstant van 't el-

lendige

lendige
 ligen G
 men arme
 ten Herd
 Soo ook
 fchap der l
 volgende
 tige, deede
 Sooth g
 men fcha
 open doen
 Daar er
 betelde
 na de Ga
 bedden g
 noch l
 wijcker
 gevon
 alle ja
 de Fv
 O
 dert
 tot
 tot
 va
 G
 al
 V

lendige Volk. En in 't selfde Paleis den alderheiligsten *Gregorius* navolgende, geeft hy aen dertien arme vremdelingen te eten, een alderheiligsten Herder der zielen, en der Lichamen.

Soo ook de Heeren daer toe gestelt van dit Geschap der Liefde, de daed des Heiligsten Paus navolgende, tot bystand der nootdriftige en ellendige, deelen uit aen de arme huis-gesinnen op den Sabbath groote menigte van broot; en hoe daer meer schaersheit is, hoe sy haer hand mildadiger open doen.

Daer-en-boven onderhoud dit Geselschap twee betaelde lieden, om met een hand-bare de armen aen de Gasthuisen te dragen, welke in haer krankheden gants soudent verlaten zijn. Sy onderhouden noch Dienaers, doot-baren, en kaerssen voor de lijcken die in uitterste armoed mogten gestorven gevonden worden; en eindelijk houwelijken sy alle jaren een goet getal arme dochteren uit, op de Feestdach van *S. Hieronimus*.

Op dat voorts soodanigen werk wel mogt onderhouden worden, behalven dat sy een Cardinael tot Beschermheer hebben, verkiesen sy alle jaren tot haer Hooft een van de voornaemste Prelaten van 't Roomsche Hof, die in al de besoecken der Gevangenhuisen sich daer ontrent begeeft, welke alle maenden gedaen worden, volgens de Order van Paus *Eugenius de 4.* in 't jaer 1435. daer aengelaten, op dat de gevangene haer vernoegen mogten hebben van haer redenen te vertoonen voor de Richteren van al de Recht-banken van *Romen*, of door haer selven, of door de hulp van
eigene

306 AFBEELDING VAN

eigene Voorspraken en Pleit-beforgers, alle de voornoemde Richteren eens in de week sich moe-
tende t'samen vinden in een der Gevangenhuisen
van *Romen* by beurten; en in deser voegen, daer
van niet hooger te beroepen zijnde, worden de
saken in borgerlijke geschillen met gerechtig-
heit en liefde beslist, en in straf-saken de straffen
versacht; en soo worden de saken der arme gevan-
gene te einde gebragt.

Sy onderhouden in veel woningen aen dese
Kerk vereenigt een goet getal van Priefteren en
Klerken; en doen dese de Letteren, Maet-sang,
en goede Zeden leeren; en de kerk is van al dat
noodig mag wesen overvloedig en rijkelijk voor-
sien, en van Priefteren die de Sacramenten bedie-
nen; onder welke *S. Filippo Neri* van *Florence*
geweest is, waer hy de eerstmael sich tot het
prediken stelde, en waer noch sijn kamer met
groote eerbiedigheit bewaert wort; en *Bon-
signor Cacciaguerra* van *Siena*; welken hoeda-
nigh een hy geweest zy, sijn wercken in 't licht
gegeven vertoonen. Hier-en-boven waren daer
noch *Nicolao Leopardi*, die in *Recaneten* sijn Va-
derland uit sijn eigen goederen het Klooster der
Paters Jesuiten stichtede; en *Francesco Marso-
pini* van *Arezzo* in *Toskanen*; van wien voor
't jaer 1600, getuigenis heeft gegeven *Gio. Do-
menico Bartolomeo* van *Terni*, voormaels Prie-
ster van dese kerk, wiens graf na veel jaren ge-
opent wordende, in 't welk hy begraven was,
vonden sy sijn rechter hand als lijm, met welke
hy soo veerdigh geweest had in de Sacramenten
der

der Con-
delijk de
Gede-
1614. vert
beel vert
neds Fran
veer herit
in de week
dere beke-
der leer se
en somme
S. Hiero
in zhaet
De gr
van Do
van Do

H
lijk
jare
tijt
des
Li
e
l
d

der *Confessie* en der *Communie* te bedienen. Eindelijk de Broederen van dit *Geselschap* hier een *Gebede-plaets* gebouwt hebbende, en in 't jaer 1614. vermaekt, en daer na door een brand geheel vernielt, heeft de mildadigheid des *Cardinaels Francesco Barberini*, *Bescherm-heers*, die weder herstelt; en sy vergaderen daer driemaelt in de week om haer te tuchtigen, als ook tot andere kerk-plichten. En in de Winter stellen sy daer seer schoone *Kapellen* toe met *Maet-sang*, en *Sermoenen*.

S. Hieronimus der Liefde heeft alle dagen volen afaet, en vergiffenis der sonden.

De grootste *schildery* van de kerk, is een stuk van *Domenichini*; en de *Kapel* naest daer aen van *Durante Alberti*.

Van S. Brigida. 28.

Hier hebben wy een waerdige *gedachtenis* van *S. Brigida*, welke *Sweden* uit *Koninklijk* bloed aen de *Weereld* gegeven heeft; drie jaren lank sprak sy niet, daer na was sy altijd van weinige en bedachtsame woorden. In den ouderdom van seven jaren verscheen haer de *Lieve Vrouw*, en sette een kroon op haer hoofd, en op den ouderdom van tien jaren besocht haer *Onsen Heer*, met haer hert te ontsteken in liefde tot sijn lijden, en in al haer leven volgde sy hem na, haer quellende met scherpe tuch-

308 AFBEELDING VAN

tuchtingen , waer door sy haer vlees vernederende, wierd sy van onsen Heer , en van sijn Moeder soo verhoogt in de mate des geestes , dat sy van haer openbaringen een groot boek geschreven heeft, van de Kerk voor goet gekeurt ; en sy heeft hier gewoont , en is gelijk sommige willen, hier ook heiliglijk gestorven.

Om dat dese jonkvrouw seer mededoogend en genegen geweest is tot de arme kranke in de Gasthuisen , daer sy die ook ging dienen , liet sy hier een voor haer Land-volk stichten , en begiftigde dat met goede inkomens.

Na dat *S. Brigida* in 't jaer 1391. van *Bonifacius de 9.* onder 't getal der Santen opgeschreven was , wierd haer dese Kerk gesticht, en is van Land-lieden vermaekt onder *Leo de 10.* en dat wierd boven de Poort gestelt met dese woorden.

DOMUS S. BRIGITÆ VASTENEN. DE
REGNO SUETIÆ INSTAURATA,
ANNO DOMINI MDXIII.

Dese Santin wierd eindelijk van *Gregorius de 15.* vereert met den dienst van een halfdobbel gebodt over heel de Kerk.

En sy heeft een Cardinael tot Bescherm-heer.

Hier ontrent is de edele plaets des Hertogs van *Parma*, van waer men het seer prachtig Paleis der *Farnesen* kan sien.

Dit Paleis heeft een voorname poort , welk aen haer inkomen kolommen vertoont die een driedobbele wandel-dreef maken , van Pilasters onder

der

VAN

svem
nfig
as, dr
k g
r; tr
e w

bed
ke m
i, h
an b

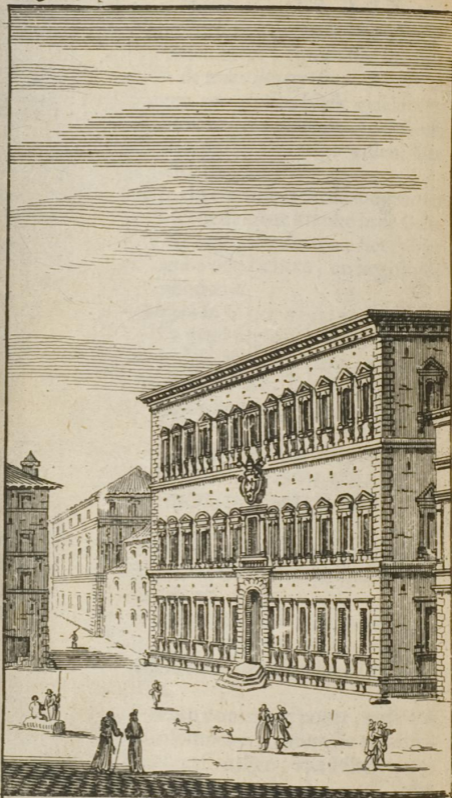
van
gg
c, a
n. a
w

NEN
RATA
IL

gg
ob

m
n
k

ef
r
u
d

t. Paleeis Der Farnesen.

der
bin
op n
voort
en be
felten
Herb
Frans
van T
schapp
niet
verre
beide
vrogt
De B
da S
nara
rum
kol
var
de
zi

dersteunt; in 't midden is daer een seer heerlijke binnen-hof, en met seer schoone trappen gaet men op na de recht Koninklijke kameren. Daer is voorts een wandel-dreef van den voortreffelijken en beroemden *Caracciolo* beschildert, en van den selfden is het kamerken der heldere duisterheit van *Herkules* geschiedenissen; en de groote sael is van *Francesco Salviati*, en het deel boven de poort is van *Taddeo Succaro*, van wien noch is de Bootschapping aen de Lieve Vrouwes Hof. En daer zijn eindelijk schoone kameren, toegangen, en vertrekken, en soo grooten verscheidenheit van beelden, dat sy naeuwlijks te tellen zijn. En 't gevogte loofwerk aen het dak is overgelijkelijk. De Bouwkonst tot de eerste stadie is van *Antonio da S. Gallo*; het andere is van *Michel Angelo Buonarota*; en de kamer na de straet *Julia* is van *Giandomo della porta*; en in dit Paleis wort onder de kostelijke saken de beroemde boekschat bewaert van den seer geleerden *Fulvius Ursinus*. Een goet deel der harde steenen van dit Koninklijk gebouw zijn van 't Rond Schouwburgh van *Titus*.

't Paleis der Farnesen.

Onder de eerste gebouwen van *Romen* is dit Paleis der Hertogen van *Parma* van 't huis *Farnese*, gebouwt van *Paulus de 3.* als hy noch Cardinael was, en is vierkant met vier poorten. Onder de sonderlinge beelden heeft het *Commodus*, de *Flora*, en *Herkules*.

Het

Het Beeld des Stiers.

Daer is ook noch in een kamer van 't tweede Hof na de straet *Julia* de seer schoone Stier uit een steen gehouwen met vijf beelden genoegsaem grooter als 't natuurlijke, een werk van *Apollo-nius*, en *Tauriscus*, d' alderuitnemenste Beeldhouwers in de eeuwen van *Augustus*; hy wierd van ouds uit *Rhodus* gebragt; en na 't verloop van tijden in verscheide handen gekomen, rocht hy eindelijk in de macht van Keiser *Antoninus Caracalla*, en hy stelde dien in sijn alderschoonste Badstoven op den Berg *Aventin*, en daer in wierd hy gevonden ten tijden van *Paulus de 3.* gravende in 't puin der voorseide Badstoven, en met grooten yver zijnde doen op-maken, wierd hy in dit heerlijk Paleis gestelt.

In dese plaets zijn huden twee seer sonderlinge fonteinen die haer water om hoog werpende, in een bak vallen, en van daer in een seer groote schelp van Oosterschen *Granijt*; en sy was voormaels gevonden in de oude Badstoven van *Titus*. In de Somer verwijden sy die plaets met schoone en vermakelijke gesichten, en daer is groote toeloop van volk om hier in de koelte te wesen.

In 't Paleis der Heeren *Pichini*, dat insgelijks in de voorseide plaets is, heeft men een beeld van *Adonis*, dat noit versterven kan in de gedachtenis van 't Beeldhouwen, en is van seer grooter waerden.

't Beeld Des Stiers.

VAN
VERT.
r van
moore
genge
tk van
stent
ghu; l
en na
skout
uifer
ja ab
wro, t
in Pa
Bad-
maken
teer
vog w
een l
it; en
Bad-
die p
n, en
in de
dat in
een be
gela
voet w

Va

N

Wijge
Vrou
en niet
loom d
luz, w
dragg
n't pat
net ve
Oyft
den,
daz e
wien
been
U
Woe
vor
fy
kl
ee
ft

v
d
e
f

Van de H. Maria in den Eikenboom. 29.

Niet verre buiten de Stad van *Viterbo* had *Battista Clavaro* in die Stad geboren, een Wijngaert, en hy seer yverig zijnde tot de Lieve Vrouw, deed het beeld der selfde afteekenen in een vierkante steen, en hing dat in een Eikenboom die binnen den omtrek van sijn Wijngaert stont, waer in dat sestig jaren gehangen had, sonder ergens aen door den tijt geschonden te zijn: in 't jaer 1467. begon sich dat bekent te maken met veel wonder-werkken; soo dat uit *Afriken* en *Constantinopelen* daer beloften aen voldaan wierden, en aelmoessen in soo grooten menigte, dat daer een groote Kerk met een Klooster gebouwt wierd, 't welk *Paulus de 2.* daer na aen de Preekheeren gaf.

Uit yver tot die selvige wierd hier de tegenwoordige kerk gemaekt, welke de Vleeshouwers voor haer Gebroederschap verkregen hebbende, sy in 't jaer 1532. vermaekten. Dit Geselschap kleed sich in witte kappen, en heeft tot haer beeld een Lieve Vrouw, welke tusschen eiken takken staet, met haer kindeken in haer armen.

Sy onderhouden dese haer kerk seer wel, en vyeren haer feestdach met groote statie op Sondag na de Geboorte der alder roemrijkste *Maget*, om dat of wel schoon de verschijning van haer wonderlijke Beeltenis op den 8. July van het voorseide jaer was, het nochtans wesen kan, dat het over-

312 AFBEELDING VAN

overbrengen uit den Eiken-boom na dese nieuwe Kerk, voorgevallen is op dien Sondach; en in foodanigen dach plegen sy houwelijks goet aen arme dochteren te geven.

*Van de Alderheiligete Drie-
vuldigheid met het Gasthuis voor
de Pellegrims. 30.*

DAer een Gefelschap opgericht zijnde by de gelegenheit en tot het einde in de voorfz. Kapel verhaelt, welke 't selfde een weinig hier van daen heeft, onder die seer hooge en onbegrijpelijke geheimenis van ons Heilig Geloof, soo wierd van *Paulus de 4.* in 't jaer 1558. dese Kerk hier aen gegeven, te voren aen *S. Benedictus* toegewijd, met belasting van de Procchie: en het grootste stuk daer in, is geschildert van *Guido Renzi* van *Bolonien*.

't Is een seer wonderlijke saek geweest, die men in 't jaer 1560. *Pius de 4.* dit Gefelschap bevestigende, in sijn Buile leest: sy had toen niet meer als vijftien schilden jaerlijks, en nochtans heeft sy daer na groote schatten van aelmoessen uitgedeelt, gelijk wy seggen sullen; dewijl Godt van soo geringe beginselen die saken begint welke hy hoog wil verheffen, op dat hy in alles mag erkent worden. In dit selfde jaer gaf *Pius de 4.* daer aen den naem van Aerts-broederschap, op dat sy onder hen souden kunnen begrijpen, de andere die sy

fy buiten *Romen* mogten fichten; en na tien ja-
ren stont hy haer toe in dese Kerk een Beeld van
de Lieve Vrouw over te voeren, 't welk met yver
geeert was boven een muur des Paleis van *Capra-*
nica.

En om dat fy behalven in dese Kerk een Proc-
chiaen te onderhouden, mede daer noch veel Prie-
fteren hebben, om de Misse te doen, en te Bieg-
ten, soo preekt men daer alle daeg in de Vasten;
En fy bouwden daer noch een andere op de selfde
plaets vry grooter, welke van seer schoone ge-
stalte is, en wierd in 't jaer 1614. ten einde ge-
bragt.

Sy gaen gekleed in roode kappen, en hebben
tot haer teeken de alderheiligste Drievuldigheid;
welkers feestdach sy vyeren met het uithouwelij-
ken van arme dochters, en 't verlossen van eenen
op den hals gevangen: en op den Dijnsdach tus-
schen de acht dagen des Alderheiligsten Sacra-
ments doen sy een ommegank door haer wijk-
ken, hebbende een groot getal huisen aen de Ker-
ke gelegen gekocht tot het Gasthuis der Bede-
vaert-reisigers, en die nieuw uit de siekten ko-
men; waer sy drie dagen huis-vesting en andere
noodruft verschaffen aen allerhande Pellegrims,
en swakke Genesende.

In de heilige jaren is op sommige dagen 't ge-
tal der Pellegrims daer geloopt op vijf-duisent;
en die niet al konnende in dit Gasthuis plaets krij-
gen, wierden sy eenige godtvruchtige lieden aen-
bevolen, die haer gunstelijk ontvingen.

Soo haest als de Pellegrims in dese heilige plaets
zije

314 AFBEELDING VAN

zijn aen gekomen, worden haer terstond de voeten gewasschen, tot het selfde daer twee welgestelde plaetsen zijnde, een voor de mannen en een ander voor de vrouwen; en in dit werk van soo grooten barmhertigheit en ootmoedigheit vermoeien haer veel Romeinen van 's avonds tot diep in der nacht.

Het wasschen der voeten geeindigt, zijn daer Heel-meesteren gereed voor die eenige quael aen de voeten mogten hebben. Maer in 't heilig jaer de voeten gewasschen zijnde, wort er een sermoen gedaen, en daer na leid men haer somtijts wel duisent aen de tafel, de mannen worden van Roomsche edellieden gediend, en in een andere plaets de vrouwen van edele jonk-vrouwen. Het Heilig jaer van 1600. geeindigt, wierd het getal opgenomen van de Pellegrims daer in ontfangen, die in boeken opgeschreven waren, en van de mannen was het vier-hondert vier-en-veertig-duisent en vijf-hondert, en van de vrouwen vijf-en-twintig-duisent vijf-hondert; en noch was in sommige dagen het onmogelijk die alle op te schrijven (door de te groote menigte) maer 't is wel seker dat sy alle met aelmoessen van dit heilig Geselschap gevoed wierden.

't Was ook noch groot wonder te sien Cardinalen, Kerkvoogden, en andere edele Personaedjen teereljk op-gevoed, hier komen om de voeten te wasschen; en op haer knien te liggen de voeten van die arme lieden wasschende, welke veel gequetst en stijnkkende waren, en eindelijk die te kussien. Sels Paus *Clemens de 8.* was daer tweemaal,

mael, en
de, volg
hem vo
en inne
voren ver
Hierop
teint, or
den; en sy
bedent. De
die op de v
ker wijkk
jer haer t
sy bleven
Godt gef
't Gel
schen zi
daer na
gesien v
Engelen
geweest
Veel
daen de
mer lijn
geholpe
man, d
dierhalv
in de C
plaets ste

mael, eerst twintig , en daer na twaelf wasschen-
de, volgens de orden , die uit haer eigene plaetsen
hem voorquam ; gelijk ook noch *Urbanus de 8.*
en *Innocentius de 10.* gedaen hebben , als hier
voren verhaelt is.

Hier quamen eenige Turken, en Ketteren, om
te sien , of dit ook waer was dat sy gehoort had-
den ; en sy hebben beschaemt en overtuigt haer
bekeert. Daer waren sommige ambachts-lieden,
die op de voorsienigheit Godts vertrouwende
haer wijnkkelen sloten, en quamen heel dit heilig
jaer haer moeiten besteden in dit werk ; nocte
sy bleven niet bedrogen in de Hoop die sy op
Godt gestelt hadden.

't Gebeurde, dat sommige de voeten gewaf-
schen zijnde in dat selfde jubel-jaer van 1600. en
daer na tot de Heel-meesters gesonden niet meer
gesien wierden ; waer uit men oirdeelt , dat het
Engelen in de gedaente van Pellegrims moeten
geweest hebben.

Veel goets hebben aen dese heilige plaets ge-
daen de Cardinael *Montalto* Onder-kancelier, die
met sijn Koninklijke mildadigheit dat seer heeft
geholpen ; en *Francesco Contarello* Frans Edel-
man , die al sijn schatten daer aen besette, en
dierhalven is haer gedachtenis seer uitnemende
in de Opschriften , die daer aen de Ververffing-
plaets staen.

't Paleis Spada.

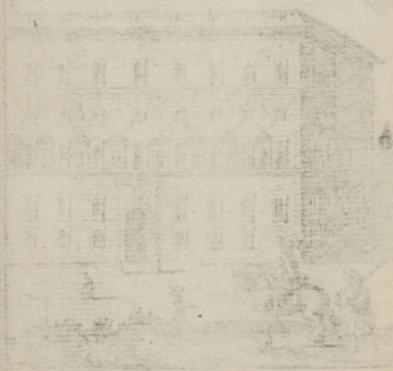
Hier naest aen de slinker hand is het Paleis des Alderuitstekensten Cardinaels *Spada*, voormaels ten tijden van *Paulus de 3.* gebouwt van den Cardinael *di Capo di Ferro*. Daer na quam het toe aen de Heeren *Mignarelli* Roomsche Edellieden, en eindelijk is dat het Paleis *Spada* na den voorfeiden Cardinael genoemt, van wien het vernieuwt, vergroot, en verciert is geworden, rijk van uitnemende schilderien; onder welke sommige zijn van *Daniele da Volterra*, en eenige werkken van *Giulio Piacentino*, van wien noch zijn de Beelden, het pleister-werk des Voorhofs, en des Gevels; het uitsicht van de Sael is van eenige jonge Bolonesers: het heeft van binnen een schoonen Hof, en buiten een goede Plaets, nu verheerlijkt met een seer lieffelijke Fontein by den selfden Cardinael; en de Huising van dit Paleis is de Bouwkonst van *Giulio Merisi da Caravaggio*.

Van Salvator in 't Velt. 31.

HEt Velt van dese plaets is tot soo kleinen begrijp gebragt, dat alleen daer aen de naem van 't Velt sonder iet anders is over gebleven. Nochtans was het een genoeg vruchtbaer Velt in 't Geselschap van de alderheiligste Drievuldigheid voort te brengen, gelijk aen haer Kapel ge-
feit

't Paleis Spada .

heit is
konne
kenba

Voch
nere pl
Stalroog
Pau Wra
in oplo
Godes
groot, e
Van
daer br
doogs

D

On
van s
te sch
ge pe
deuo
te me
te lee
en by
win y
Va
betad
da die

feit is, noch wy hebben daer van niets anders kunnen vernemen, dan dat fy de sorg over de zielen heeft.

't Paleis Barberino.

Voorby dese Kerk vind men het Paleis, en de nieuwe plaets der *Barberinen*, waer de Vorst de Stadsvoogt van *Romen* woont, achter-neef van Paus *Urbanus de 8.* die daer eerst woonde, eer hy opklom tot den hoogsten trap in de Kerke Godts: het is met uitnemende heerlijkheit vergroot, en verciert.

Van daer gaet men voorts na een andere plaets daer by gelegen, welke van den Berg der Mededoogentheit geseit wort.

De Berg der Mededoogentheit.

Om dat de arme in sekere voorvallen by gebrek van gereede penningen niet souden eenige groote schaden moeten lijden, wierd van godtvruchtige personen een werk ingestelt, de Berg van Mededoogentheit genoemt: en dat was van een groote menigte van penningen by een te brengen, om te leenen aen die dat van nooden mogten hebben, en bysonderlijk aen de arme sonder daer gelt-gewin van te genieten.

Van die geleende penningen tot sekere somme betaelt men niets, en daer wort alleen vereischt, dat die de selfde opneemt, een pand laet in handen

318 AFBEELDING VAN

der Dienaren van dit bedrijf: voorts boven sekerre somme gaende, betaelt men alleen een weinig ten honderden, tot onderhouding van dit werk; en in de Voor-gevel is daer dit opschrift.

CLEMENS VIII. PONT. MAX.

Montem Pietatis

Pauperum commodo institutum

Ne crescentis operis augmentum

Loci præpediret angustia

Ex ædibus à Sixto V. P. M. coëmptis

In has ampliores transtulit

Et beneficijs auxit

Anno Sal. MDCIV. Pontif. XIII.

Petro Cardinali Aldobrandino

Protectore.

Dat is:

Paus Clemens de 8. heeft den Berg der mededogentheit, tot bystant der arme ingestelt, op dat de engte der plaets de vermeerdering des aenwasfenden werks niet beletten sou, uit de huising van Paus Sixtus de 5. gekocht, in dese grooter overgevoert, en met voordeelen vermeerdert, in 't jaer des Heils 1604. het dertiende sijns Pausdoms. De Cardinael Pietro Aldobrandino daer Beschermheer over zijnde.

En die plaets is onder 't Pausdom van Urbanus de 8. heerlijk vergroot, met een nieuw gebouw, en schoone Kapel tot gemak der selfder dienaren.

Van

*Van S. Maerten aen den Berg der
Mededoogentheit. 32.*

VAn 't Paleis op desen Berg, is aen de tegenwoordige Kerk de by-naem gegeven, voorbygaende dien des gemeenen mans, by welke sy *S. Martinello* genoemd wort, dewijl sy klein is. Van de eerste stichting des selfs weet men niets, dan dat daer in 't graven op het jaer 1598. soo veel lichamen van Heiligen gevonden wierden, dat sy daer tien groote kassen mede vervulden; en nevens de selfde de gereedschappen daer sy mede gemartelt waren, onder welke men een yfere spits sag, die door een van die heilige hoofden stak, en was van oudheit soo door den roest verteert, dat sy schier in bryfelen wech ging, gelijk *Matthias Clarus* toenmaels Overste daer van dat verhaelt gesien te hebben. Daer na wierd dese Procchie vereenigt aen de naeste van *S. Benedictus*, om de tegenwoordige Kerk aen het Geselschap der Christelijke Leer te geven; waer van toen Bescherm-heer zijnde de Cardinael *de Medicis*, die naderhand *Leo de II.* was, vermaecte hy de selfde met een verhemessel, en een schildery op het Hoog Autaer: het alderdoorluchtigste Geslacht de *Medicis* in de saken der Religie altijt uitnemende gheweest hebbende. En dierhalven schrijft *Albertini* seer wel daer van: *Het alderdoorluchtigste Geslacht der Medicis heeft*

320 AFBEELDING VAN

*in godtsdienfliche plaetsen alle andere Geflachten
onfes tijts te boven gegaen.*

Het feer laftig vallende, geduurende de Kerk-
vergadering van *Trenten* van *Pius de 4.* bevestigt
in 't jaer 1564. voor die, welke de forg over de
Zielen hadden, de Christelijke Leer op Sondagen
en Hoogtijden aen de kinderen te onderwijfen;
foo verwekte Godt vier jaren te voren eenige
yverige Weereldsche om dus waerdigen moeite
op haer te nemen; gelijk aen *S. Agata* in 't Over-
tyberfch vertoont is. En op dat het selfde gestaeg
onderhouden mogt worden, stichteden sy 't voor-
noemde Gefelschap. En soo deftigen werk wort
noch in verscheide kerken van *Romen* vervolgt.

Daer geschieden noch andere goede werkken
van dit Gefelschap; gelijk dochteren uit te hou-
welijken; en een op den hals gevangenen te ver-
lossen in de Sondach tusschen de Verschijning, in
welke 't Evangelie gelesen wort, waer in onse
Saligmaker twaelf jaren oud zijnde gevonden
wield in den Tempel onder de Leeraren haer vra-
gen voorstellende. Sy tuchtigen hier ook noch
alle Vrydach haer selven.

Der-

Derde Dach-reis.

DE WYK VAN PARIONE.

Parione is een bedorven woord in plaats van *Apparitores*, 't welk in 't Latin die beteekent welke men by ons Stadts-boden noemt: en om dat sy al hier haer woonplaetsen hadden, daerom wierd dese Wijk soo genoemd. Sy heeft tot haer Wapen een Griffioen in een silver Velt.

Hier siet men de seer heerlijke Paleisen der *Urfinen* in 't Bloemen Velt, der Stadts schriften, der *Urfinen* van *Pasquin*, der *Maximi*, der *Pamfilii*, der *Cupis*, der *Mignarelli*, der *Boncompagni*, en der *Torres*.

Daer zijn ook noch de beroemde fonteines van de plaets *NAVONA*.

Van S. Thomas van Aquinen in S. Barbara. I.

WAt de stichting van dese Kerk belangt, men vind haer ingewijd in het jaer 1306. misschien dat sy toen gemaect was, als sy sijn lichaem na *Venetien* overbragten; en van sijn heilige overblijffelen had *Romen* in verscheide Kerken; en in het Hoog Autaer van dese, wierd sijn hoofd bewaert, en een kleed van hem, met veel andere Overblijffelen.

Als Paus *Leo de 10.* dese Kerk onder de benamingen der Cardinalen stelde, soo deed hy dat misschien om dat iemand de selfde vermaken sou; maer de daed daer niet op gevolgt zijnde, nam *Sixtus de 5.* die weder daer uit, om 't selfde aen andere vry aensienlijker Kerken te geven: en hier alleen de sorg over een klein getal Zielen gebleven zijnde, vereenigde *Clemens de 8.* die aen andere daer naest aengelegene, en gaf de kerk aen de Broederen van de Heiligen *Joannes* en *Paulus* op den Berg *Celius*, op dat sy van daer somtijts moerende komen in dese meer bewoonde plaetsen van *Romen*, om 't bedrijf van haer saken, sy daer eenige bequame verblijf-plaets mogten hebben; maer die haer niet wel komende, gaven

VAN

nde som

Aquinas

I.

rk belang
jaer 1396
s fy fijn
fijn heilig
te Kerke
rd fijn bo
met red

c onder d
foo de
le verma
lgt zime
om 1396
n te g
in ge
mens de
e, en g
gen ju
dat fy
meer be
rijf van
lijf-pl
el kom

De Tempel van Venus. 2. De Wandel plaets van Octavia
3. Het Hof, en Gallery van Pompeus

ven sy de selfde weder over aen 't Geselschap der Boek-verkoopers.

Dese vereenigden haer in dit Gebroederschap op het jaer 1610. en namen tot haer Voorspraek *S. Thomas van Aquinen*. Dit Geselschap kleet sich in een witte kap met een swarte streep, en een leere gordel uit zucht tot de kleeding van *S. Dominicus*; en op den dach van sijn feest verlossen sy een gevangenen. Sy vyeren ook die van *S. Barbara*, en tot haer kerk-plichten in 't bysonder hebben sy ook noch een Kapel.

En nu is voor die Kerk, by 't ontstaen van een brand, een genoegsaem bequame plaets.

Daer achter was de Wandel-dreef van *Pompeus*, waer van *Ovidius*;

*Gaet gy maer sachtjes in Pompeus schaduw treden,
Terwijl de Son kooft na de rug des Leeuws gereden.*

De Wandel-dreef van Pompeus.

En hier was de voornaemste woning, en Paleis van soo edelmoedigen Borger van *Romen*, die schoon hy niet had, te minsten verdiende 't Gebied over gants de Weereld. *Suetonius* schrijft, dat *Cajus Caesar* vermoort wierd in 't Raedhuis, dat is in 't Paleis van *Pompeus*, van de t'saem geswo-rene, en bysonder van *Brutus*.

En hier ontrent stont sijn seer beroemt Schouw-burg. Dit Schouw-burg was het eerste dat binnen *Romen* van steen gemackt wierd.

324 AFBEELDING VAN

In 't zelfde plachten de Romeinen by een te komen, om offeranden te doen, en spelen te houden volgens de gewoonte van *Athenen*. En sy noemden dat, *Theatrum*, een Schouwburg, om dat het was in de gedaente van een halve kring: in welkers midden sy een toonneel van drie stadien hadden, waer sy haer toonneel-vertooningen deden. De bequaemste, en aensienlijkste plaets des Schouwburg wierd *Orchestra* genoemd, en was een plaets voor de edelen, van waer men alles bequamenlijk sien kon. *M. Scaurus* was de eerste die Schouwburgen maakte. Hier in deed de Keiser *Nero* het Roomsche volk versamelen, om dat aen eenige Duitsche Heeren te vertoonen. Keiser *Caligula* deed dat vermaken; en ten laesten wierd het herstelt van *Theodoricus* Konink der Gothen.

Nu is daer een oud Paleis van de seer doorluchtige *Ursinen*, 't welk gebouwt wierd van *Francesco Condolmerio* Venetiaen, Cardinael, Onderkancelier; en met schilderien en beelden verciert van de Cardinael *Regino* Siciliaen; waer van *Albertinus* geschreven heeft: 't *Huis der Ursinen met het uurwerk des Velts van Flora*, heeft *Franciscus van Venetien* Onderkancelier seer heerlijk gebouwt, daer na is het van den voortreffelijken *Petrus Reginus* uit Sicilien, Priester Cardinael, binnen en buiten met verscheide beelden en schilderien verciert.

Daer voor is noch de plaets, voormaels het Velt, toegeeeigent aen de spelen van de *Godin Flora*. En nu in onse tijden verkooptmen daer
 koorn,

koorn
recht
Dit
Som
eind
burg
der
moer
mij
gel
van
in
en
font
In
de
tek
van
dat
der

Van
doo

En
leer
in
wied
in
de
en
als
moest
gen.
Dit

Koorn, en granen; en men doet daer openbaer recht van ketteren, en diergelijke misdadige. Dese plaets wierd eerst gestraet van *Ludovico Scarampa* Cardinael van *Eugenius de 4.* en hier eindigde het kromme deel van *Pompeus* Schouwborg, gelijk tegenwoordig de kromte des Paleis der *Ursinen* op sijn grondvesten gebouwt dat verroont: ook hebben in voorgaende eeuwen sommige geschreven, dat daer noch overblijffelen van te sien waren in de stal des selfden Paleis.

En in 't midden is daer een seer edel vat van een fontein, met Dolphinen van metael.

In dese plaets is een Paleis begonnen, na 't be-
stek van *Baldassar* van *Siena*, van wie noch is dat der *Ghisi* aen de *Longara*.

*Van 't Alderheiligste Sacrament
door de Procchie van S. Lau-
rens in Damasus. 2.*

d'Erbiedigheid die men aen soo hoog-waerdigen Sacrament schuldig is, verkoelde soo seer in 't Christendom, soo dat het gehouden wierd met de Heilige Oly in sekere vensterkens in de muur gemetselt nevens 't Hoog Antaer; en als men 't voor eenige sieken van daer nemen moest, wierd dat slechts van een Klerk gedragen.

Dit aen een Godvruchtig Priester seer mis-
hagen-

326 AFBEELDING VAN

hagende, soo sprak hy daer over met vier yverige weereldsche van een Gefelschap te maken om dat te vereeren, soo veel als het doenlijk was; en 't selfde volgde na sijn heiligen drift: in 't jaer 1501. wierd daer een Gefelschap opgericht van 't Alderheiligste Sacrament, waer aen in de naefte Kerk van *S. Laurens* van 't Kapittel de Kappel wierd toegeftaen, welke daer is aen de linker hand van 't inkomen.

Naderhand kreeg dat in 't jaer 1508. sijn bevestiging van Paus *Fulius de 2.* en sy maekten dese Gebede-plaets, en vernieuwden die in 't jaer 1620. Sy omhelsen noch andere goede werkken, gelijk armedochteren nit te houwelijken in de acht dagen des alderheiligsten Sacraments, dragende dat in gants statigen ommegank; en sy versorgen met groote barmhertigheid de broederen van haer Gefelschap, wanneer sy siek zijn. Haer kleeding is wit, met het teken der vijf wonden, en daer boven een doornen kroon.

En hier tegen over is het schoon Paleis der Heeren *Silvestri*.

Van S. Laurens in Damasus. 3.

P*ompeus* had eerst een slecht gestelde huising, maer na dat hy in 't beschermen vanden Staet drie-mael roemruchtelijk Zege-praelde, maekte hy tusschen het Paleis der *Ursinen* (gelijk wy geseit

gefeit hebben) in dese plaets sijn Paleis, met een ruimte in 't midden, en de Wandel-dreven waren met hondert kolommen ondersteunt die daer rontom liepen; en daer by bouwde hy ook sijn marmeren Schouwburg, d'andere tot die tijt toe alleen van hout geweest zijnde. Hy was de eerste van daer in, de spelen van Olyfanten te vertoonen; in 't selfde konden tachtig-duisent aenschouwers sitten, sonder dat d'een het gesicht van d'ander belettede: gelijk *Titus Livius* daer van schrijft.

Daer na onder 't Gebied van *Nero* quam *Tiridates* Konink van *Armenien* binnen *Romen*, en eer hy hem dit Schouwburg vertoonde, deed hy dat in eenen dach vergulden: maer 't groot Schouwburg des Hemels soo grooten ydelheit niet verdragende, wierd dat by geval van 't vyer vernielt; gelijk *Appianus* vertelt.

Voorts bouwde hier *S. Damasus* Paus ter eeren van *S. Laurens* Martelaer, dese Kerk en stelde daer Kanoniken in, en gaf die tot een by-naemt der Cardinalen, en begiftigde die met goede inkomens; en 't is een soo grooten Procchie, dat andere vier-en-twintig kerken daer aen onderworpen zijn.

De Oude verhalen, dat volgens de andere kerken van *Romen*, *S. Damasus* dese met drie welfsels maekte: sy wierd herstelt van Paus *Adrianus de 1.* 't Welk was in 't jaer 772. als hy het dak vermaekte: in 't jaer van 1468. bragt de Cardinael *Raffaele Riario* die tot dese gestalte; en sloot de selfde binnen het Paleis, dat

328 AFBEELDING VAN

dat men daer by gevoegt fiet; tot welkers gebouw hy de arduin-steenen nam van 't halfverbroken *Coliseum*, en van een Eerboog van *Gordianus*, die een weinig van *S. Vitus* lag. Maer dit gebouw was ook al begonnen van de Cardinael *Lodovico Mezzaruota* van *Padua*, Kamerling zijnde.

't Beliefde voorts aen *Clemens de 7.* dat dit geschieden sou in 't leven des Cardinaels Onderkanceliers, Priesters, of Diakens wie dat wesen mogt; en *Alexander Farnese* de selfde hebbende, maekte hy daer een vergulden Hemel, en deed daer het Martelaerschap schilderen van *S. Laurens* en van *S. Damasus*; en 't is de konst van *Federico Zuccaro*; waer door de Kerk van nieuws wierd ingewijd op den eersten September des jaers 1577.

Het deel aen de rechter hand op de muur nieuw beschildert is van den Ridder *Gioseppe d' Arpino*, ter sliker hand van *Nicolo Pomarancio*, en in 't midden is het van *Gio. de Vecchi*; de Kapel der ontfankenis van *Pietro da Cortona*, die een heerlijk stuk in *S. Pieter* heeft, en het Beeld van *S. Karel* is van *Ambrogini*.

De Hoogtijt is daer op Dijnsdach na de vierde Sondach in de Vasten.

Dese Kerk wierd ook verrijkt met eenige heilige lichamen onder 't Hoog Autaer; boven dat van *S. Damasus*, is daer het lichaem van *S. Eutrichius* Martelaer, met *S. Sebastiaen* op het kerkhof van *Calistus* gestelt: en huden leeft men daer in een noch eenige beloften aen *S. Damasus* gedaen,

gedaen, waer in verhaelt worden de verscheide smerten die hy om *Christus* wil gedragen heeft. Onder het selfde Autaer is noch de helft van de Santen *Faustus* en *Junius*; en onder dien der Santen *Michiel* en *Andries*, een andere helft van de Santen *Bonus* en *Maurus*; en van die alle vier is 'er gedachtenis in de H. H. Apostelen, waer het overige van haer lichamen bewaert wort. Voorts is daer onder de Overblijffelen, welke om gering te zijn niet aengetekent worden, een haire kleed van *S. Paulus*.

In dese kerk zijn eenige kapellen over gebragt welke stonden in *S. Cecilia* op den Berg *Iordanus*, die in 't nieuw gebouw der Paters van 't kleine Dal tegenwoordig besloten is.

En onder 't Pausdom van *Urbanus de 8.* wieden van de Cardinael *Francesco Barberini*, Onder-kancelier, met een aerdige en heerlijke manier van Bouwkoft vernieuwt, het Hoog Autaer, de Kooren der Maet-zang, en dat der Kanoniken, en hy stelde daer orgelen van weder zijden.

Hier is begraven *Annibal Carus*, seer beroemt Vernufteling.

Eindelijk zijn hier, om goede werkken te doen, verscheide Geselschappen van weereldsche lieden, boven dat nu geseide in des selfs Kapel des alderheiligste Sacraments; het oudste van alle is dat van d'Ontfankenis onser Lieve Vrouw, 't welk sijn begin had in 't jaer 1468. by gelegenheit van een beeld van haer uit de *H. Maria in 't Hol Geschildert* genomen, en in een Kapel van dese Kerk gestelt, gemackt by den voorseiden Cardinael

nael

330 AFBEELDING VAN

nael *Riario*; en sy wort van alle nootsakelijckheit by dit selfde Gefelschap onderhouden: hier dan dese heilige Geheimenis gevyert wordende, houwelijken sy een goet getal dochteren uit, door een erf-lating van *Evangelista de Magistris Wasse-kaers* verkooper, en sy kleeden drie naekte.

't Gefelschap der Nederlandsche winkkeliers is mede noch oud genoeg, dat sijn begin had in 't jaer 1507. en nam op sich een Kapellaen te onderhouden voor den Autaer van *S. Nicolaes*, en in 't jaer 1601. vierden sy dien met marmere leningen en vyeren met groote statigheid den feestdach van dien Sant. Andere vier Gefelschappen wierden hier ingestelt, soo tot eigen hulp, als tot bystant van andere in haer geestelijke en lichamelijke nooden; en wy sullen die verhalen volgens d' order van haer jaren.

Dese Procchie seer groot zijnde, en daer geen middelen ontbrekende om met milde aelmoessen de arme der selfder te hulp komen; op dat dan de selfde nuttelijk souden uitgedeelt worden, maekten de Edel-lieden van dese Procchie een Gefelschap in 't jaer 1602. onder den naem des Bystants, om kennis te nemen van de rechte nooddriftigheden der arme van die Procchie, als ook van haer bedryven en van haer leven. Op Vastelavond brengen sy met groote toefstel der Kerk en des Hoog Autaers het alderheiligste Sacrament voort met geduurige gebeden, Sermoenen, en seer heerlijke Maet-sang in godtvruchtige saken, beginnende op Donderdach van de *Sexagesima* tot aen de volgende Sondach.

Daer

Daer is een Gefelschap onder den by-naem der Dooding met aenroeping der Geboodschapte Maegt. In 't begin vereenigden hen de weereldsche met de Priesteren; daer na weken dese na de Heiligdoms, en die na de Biegt-plaets, gelijk wy hier na sullen seggen; en daer komen onder de besorging van een Priester allerhande personen in, als sy maer van goede zeden en voorbeelden in haer leven zijn, en twee-en-twintig jaren oud.

Op dat voorts dit werk mogt onderhouden worden, en in soo grooten Procchie geen Biegtvaders mogten ontbreken, stichte de Cardinael *Montalto* in 't jaer 1611. een versameling van weereldsche Priesteren tot acht in 't getal van geleertheit en geest, op dat sy met vrucht in dese kerk de heilige Sacramenten mogten bedienen, de zielen die op haer uitterste quamen Gode bevelen; en die der Dooding drie-mael ter week sich versamelende om haer selven te tuchtigen, daer toe te moedigen met eenig kort gesprek; daer naest gaf hy haer eenige vertrekken; en met toelating van *Paulus de 5.* heeft hy haer altyt de inkomens van twee kerken toegelegt, dat is van *S. Valentinus* daer de Italiaensche Winkkeliers in zijn, en van de *H. Maria der Cacabari* toegestaen aen de Voerlieden, haer Procchie aen andere naestgelegene vereenigt zijnde.

In 't selfde jaer van 1611. door de predikatien hier gedaen van Broeder *Michel Angelo* een Venetiaens Kappucijn, wierd daer een ander Gefelschap gemaekt met den naem der Suijverheit van onse Lieve Vrouw.

Men

332 AFBEEELDING VAN

Men heeft daer noch het Gefelschap der Loopers en fy versamelen alle maende in de Kapel des Sacraments.

S. Damasus was een Griek, en vercierde met Latinsche dichten de graf-steden van eenige heilige Martelaren. Van 't jaer drie-hondert seven-en-festig, wanneer hy tot Paus verkoren wierd, deed hem *Ursicinus* tegen hem Paus opgeworpen seventien jaren moeite genoeg aen, by een groot deel des Roomschen volks begunstigt; en daer op volgden vele en sware ontsteltenissen, in de Kerk van *S. Vitus* verhaelt; soo dat *S. Damasus*, om de vrede der Kerk, veel gebeden deed aen de heilige Martelaren des Heeren; en hy verkreeg dat volkomentlijk, als heel de Geestelijkheid van *Romen*, *Ursicinus* verlatende, hen weder met hem vereenigen.

Hierom deed hy *S. Hieronimus* uit het Oosten komen, verstaen hebbende van hoe grooten geleertheit en heiligheit hy was, en hy diende sich 3. jaren van den selvigen, in op de brieven van verscheide Kerk-vergaderingen geschreven, te doen antwoorden, die tot voordeel van *S. Damasus* in andere deelen des Christenrijks gehouden wierden. En in *Romen* versamelde hy een andere om eenige geschillen by te leggen tusschen de Aertsvaderen van *Antiochien*, en *Constantinopelen*, in welke *S. Hieronimus* daer tegenwoordig was; en men geloofst dat hy in eenige plaetsen aen dese Kerk vereenigt woonde, maer dat alleen in de eerste dagen als hy soo binnen *Romen* was gekomen.

En

AN

h
d

v

m

o

s

by

figy

en

S. D.

en

m

h

h

h

h

h

h

S. D.

h

h

h

h

h

h

h

h

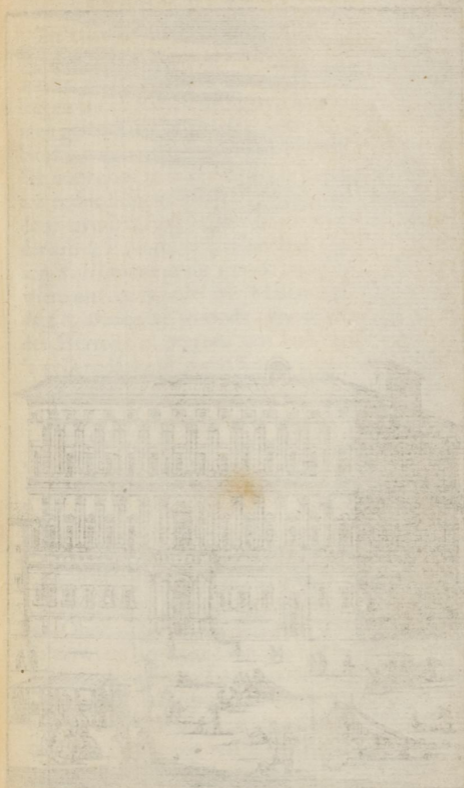
h

h

h

h

h

't Paleis Der stadts Schryf Plaetsen Oft Chanéllrie

En
om d
and
Lagen
men ge
heid; a
ho war d
we armo
deur over
deur de
an s. h
vri om d
or s. Da
in Heru
twelk na
man iste

7

Mer g
stegebo
Schryf
voor e
len O
Paleis
co Mer
faele
van Sa
men,
een pl

En 't ſchijnt dat *S. Damasus* deſe gemaakt had om de vremdelingen te herbergen, tot dat ſy een andere plaats mogten gekregen hebben, als ſy langen tijt in *Romen* te blijven hadden: waer om men geloofte dat *S. Brigida* haer hier ook onderhield; en in een van deſe kameren was een venſter, waer door men een *Crucifix* ſag, daer in grooter eerbieding gehouden, gelijk van *S. Paulus* door overlevering hebbende dat d'een met d'ander aen deſe *Santin* geſproken had. Daer na ſoo als aen *S. Hieronimus* die van *S. Anaſtaſia* gegeven wierd om dat ſy nader by 't *Lateraens Paleis* was, daer *S. Damasus* woonde, ſoo vond in de plaats des Hertogs *S. Brigida* een huis voor haer ſelfs, 't welk naderhand in een Kerk verandert, aen haer naem iſt toegewijd.

't Paleis der Stads Schrijf-
plaetſen.

Met groote reden moet men onder de heerlijkſte gebouwen ſtellen, het prachtig Paleis der Stads Schrijf-plaetſen, een gebouw van *Bramante*, voor een tijt de woonplaats der Heeren Cardinaalen Onder-kancelieren des Heiligen Stoels. Dit Paleis wierd begonnen van den Cardinael *Lodovico Mezzarotta* van *Padua*, en volbragt van *Raffaele Riario*, Cardinael, Neef van *Julius de 2.* van *Savona*, met ſteenen uit het *Coliſeum*, genomen, die een weinig van *S. Vitus* af gelegen was, een plaats in 't voornaemſte en bequaemſte voor

334 AFBEELDING VAN

al de handelaers binnen *Romen*. Het is seer groot en van uitnemende schoonheit, door sich selven afgesondert, sijn muuren van buiten met seer schoone marmeren voorsien, met vier rijen vensteren, die te gelijk verwondering en pracht veroirsaken. De voornaemste poort door de *Cardinael Montalto* gemaect, is gelegen op de plaets der *Santen Laurens* en *Damasus*, groot, en wijd, heel van marmer, en 't is een bestek van *Fontana*; waer door men in komende recht gaet op het binnen-hofront omset met seer schoone Wandelareven, ondersteunt van een groote menigte swaere kolommen, alle seer schoon uit een steen, welke boven het gemak, heerlijkheit en pracht aen de aenschouwers vertoonen. Aen 't eerste plein des voorseiden Paleis is daer een andere Wandel-dreef, die boven om de eerste loopt, insgelijks met seer schoone kolommen verciert, waer langs men na al de vertrekken gaet, in welke schilderijen zijn van *Giorgio Vassari*, en van *Francesco Salviati*; en andere beroemde meesters. Het begrijpt in sich soo veel kameren, dat op een selfde tijt daer ses Vorsten met haer gesin in gewoont hebben, sonder d'een d'andere te belemmeren. De sael des voorseiden Paleis is met schoone schilderijen verciert, geschikt voor de Kancelery, waer dijnstdaegs, donderdaegs en saterdaegs alle week twaelf Kerk-voogden vergaderen, die last hebben de Apostelijke Bullen te oversien, welke van de selfde geteekent en afgevaerdigt worden: insgelijks komen in de voorseide sael t'samen al de beamte der Kancelery, die in groot getal

tal zijn, en wy om korthheit voorby gaen. Boven de woning heeft men daer in noch seer bequame hoven met schoone fonteynen. En 't geen van 't meeste belang is, men heeft daer binnen de kerk der voornoemde Santen *Laurens* en *Damasus*, welke nevens de alderschoonste van *Romen* getelt wort.

En derhalven seit *Albertini*: *Het Huis des Eerwaerdigsten Cardinaels van S. Foris, met beelden, schilderijen, kolommen, en veel marmers versien, met de kerk daer in besloten, is seer schoon.*

In dese plaets is het ampt der boden, die de Kerken-raden, en andere Pauselijke bedienaren de weten doen; en daer worden aen geslagen de Bullen, Waerschouwingen, Verboden, Uitsluitingen, en Verbanningen.

Door de menigte ambachten die daer gedaen worden, is het daer schier geduurig markt.

Voorts volgt de straet der Gout-smeden geheel vol sijden, gout en kleinoodyen.

*Van S. Stephanus op de Visch-
markt. 4.*

WAnneer de banken der Visch-mart van hier na *S. Angelo* vervoert zijn, hoeft men niet te weten. Van de kerk hebben wy, dat de Konink van *Hungarien S. Stephanus* binnen *Romen* een klooster-kerk aen desen roemrijken eersten Martelaer toegeeygent hebbende, men dat houdt dese te zijn.
Daer

336 AFBEELDING VAN

Daer na die volkeren van de Roomsche Kerk afgevallen zijnde, soo is die van een Klooster-kerk nu dese Procchie geworden. En voormaels was hier de Kapel van 't Geselschap der Tappers.

*Van de H. Maria, en S. Gregorius
in 't kleine Dal. 5.*

DE Heilige *Maria Vallicella*, des kleine Dals, mede van de Witte Put geseit, na een Put die daer was, heeft desen naem om dat de plaets daer wat laeg is; sy wort ook noch de Nieuwe Kerk geheeten, om dat sy heel vermaekt is, onder een soo schoone gestalte, met hulp van de Cardinael *Pier Donato Cesis*: de Voorgevel is van den Bisschop van *Todi* uit het selfde geslacht, soo volkomen dat hy geen onkosten gespaert heeft om die uitnemende deftig te maken. Waer door sy hier aen dese gedachtenis verdient hebben.

CÆSII FRATRES
 PETRUS DONATUS S.R.E. PRESB. CARD.
 APSIDEM FUNDAVIT,
 ÆDES MULTAS COEMIT,
 SACERDOTUM HABITATIONEM AMPLIAVIT:
 ANGELUS EPISCOPUS TUDERTINUS
 SACELLUM EXTRUXIT, AC DOTAVIT;
 ANTERIORIEM TEMPLI PARTEM
 FUNDAVIT, ORNAVIT, PERFECIT.

Dat

v. H. Maria, In S. Gregorius in't kleine Dal.

Handwritten text at the bottom of the page, likely a title or description, but it is extremely faint and illegible.

De G
lyen
dele
zige
cas I
der v
ascht
Een
mend
van G
w; de
ingv
houde
van de
stus
lipp
t H
rien
van
vol
&
Ver
af v
ren
was
fom
leer
I
geb
kerk

Dat is :

De Gebroederen Cefis, Petrus Donatus, des Heiligen Roomschen Stoels Priester Cardinael, heeft dese ruimte gesticht, veel huizen gekocht, de woningen der Priesteren vergroot; Angelus Bisschop van Todi heeft de Kapel gebouwt, en begiftigt, het voorste van de Kerk opgetrokken, verciert, en volmaekt.

En daer van binnen zijn schilderijen van uitnemende meesters, onder welke de Hemelvaert is van *Girolamo Mutiano*; de Crucifix van *Gaetano*; de Begroeting van *S. Elisabeth*, en de opdragt van de Lieve Vrouw van *Barrocci*; *Christus* besnijdenis, en de krooning der Lieve Vrouw van den Ridder *Gioseppe d' Arpino*; en de *Christus* aen 't graf van *Daravaggio*; en de *S. Filippo* van *Guido Reni*; en de drie stukken op 't Hoog Autaer van een Nederlander; de schilderijen en pleister-werkken van midden-werffel zijn van *Pietro da Cortona* tot sijner grooter eeren volbragt in 't jaer 1652.

S. Filippo Neri Florentin, Stichter van dese Vergadering der Gebede-plaets, van sijn 18. jaren af verlaten hebbende sijn Vaderland, sijn Ouderen, en een groote erffenis, quam na *Romen*, waer hy bleef tot de tachtig jaren sijns levens, sonder oit buiten de Stads poorten te gaen, als alleen om de seven Kerken te bezoeken.

Dese roemruchtige Sant, van de Florentiners gebeden zijnde van acht te willen slaen op haer kerken, deed eenige van de sijnen tot Priesteren

338 AFBEELDING VAN

inwyen, en sond die tot de sorg der selfder, welke yder dach gingen na *S. Hieronimus* der Barmhertigheit tot de oeffeningen der Kapel. Maer ydermael 't getal vermeerderende maekte die Sant van *Gregorius de 13.* een Kerk te verkrijgen, waer in sy al haer kerk-plichten mogten voldoen; welke voor eenige jaren van *S. Hieronimus* overgebracht, gedaen waren in de voorseide Kerk van *S. Jan*; en soo verkreeg hy in 't jaer 1575. die van de Heilige *Maria in Vallicella*, welke in die tijden een Procchie was, waer een wonderlijk beeld van de Lieve Vrouw stont, dat van een moedwilligen geslagen in 't jaer 1535. bloed uitgegeven had, gelijk van dat des Vredes geseit wort. En in dese plaets stichte *S. Filippo* sijn Versameling met Apostelike toestemming: soo als blijkt by de Bulle van *Gregorius de 13.* op den 15. July. 1575.

De Kerk wierd gebouwt van *Matteo da Castello*, het Kruis en de Kapel van *Giacomo della porta*, en de Voorgevel van *Faustus* van den Berg *Pulcianus*; de beelden der twee Kapellen zijn van *Vacca*, en van *Valsoldo*.

De Cardinael *Alexander de Medicis*, van *Florenzen*, die naderhand Paus *Leo de 11.* was, leide hier den eersten steen aen, in 't voorseide jaer van 1575. op den 16. September. Dat gebouw voorts tot een goeden stant gebracht in 't jaer 1577. begonnen die Paters op den 13. February daer de Godtsdiensten te plegen, en de voorseide Cardinael van *Florenzen* deed daer eerst de hooge Misse, en hy selfs wyde die ook noch in op den 23. Mei des jaers 1599. Daer

Daer zijn ses Kapellen op een ry , behalven het Hoog Autaer , en de Kapel van *S. Filippo* ; en in yder van de selfde is eenige geheimenis , of beeld van d'alderheiligste Lieve Vrouw , welke begiftigt , en verciert zijn van verscheide goetdige.

Dese Paters in *Vallicella* gekomen zijnde te wonen, bleef *S. Filippo* in *S. Hieronimus* , en in 't jaer 1583. op den dach van *S. Cecilia* , quam hy selfs ook door bevel van *Gregorius de 13.* daer met de sijne in *Vallicella* wonen.

d'Instelling der Versameling is ; dat sy die daer in leven , de Priesteren , en weeredlijke Klerken behoorlijk moeten onderhouden, noch sich in eeniger voegen met belofte verbinden, maer vryelijk sonder dwank Godt dienen , acht slaende op de saligheid van haer zielen , en van haer evennaesten , met oeffening der gebeden , van Godes woord , en 't veel gebruiken der Sacramenten : en hier van heeftse de naem van de Versameling der Gebede-plaets. En men heeft daer yverige en seer goede Maet-sang.

Op yder feestdach, behalven den Sondach, doen sy daer vier Sermoenen, yder van een half uur; op 't einde van welke , men eenig geestelijk gesang singt ; en op de feestdagen houden sy na de avondgesangen een eenig Sermoen, sonder die welke elders gedaen worden, gelijk men op haer plaets kan lesen. Naderhand is dese instelling uitgebreid in veel Steden van *Italien*, en ook daer buiten, mitsdien sy vermeerderen met grote vrugt der plaetsen daer die ingevoert wort; d'eene Versameling nier

340 AFBEELDING VAN

onder d'andere gehoorende, maer alle na haer gewoonte levende, over-een-komende met de regelen van *S. Filippo* van *Paulus de 5.* bevestigt, met Apostelijke goetkeuring.

En op donderdach van Vattelavond gaen sy met seer groote menigte de Seven Kerken bezoeken.

De voornaemste feestdagen die in de selfde gevyert worden, zijn de Geboorte van de alderheiligste Maget op den 8. September, die den naem aen de kerk geeft: van *S. Gregorius de Grootte* op den 12. Maert insgelijks nevens de Geboorte der Lieve Vrouw den naem daer aen gevende: Van *Filippo Neri* haer Stichter op den 26. Mei, op welken dach het Roomsche Volk hier een silvere Kelk, met vier toorslen opdraegt ter eeren van die Sant; in welke drie feestdagen men daer vollen afaet heeft. Sy vyeren daer noch de feestdach der H. Martelaren *Papias* en *Maurus* op den 29. January, van die Paters tot Voorspraken harer versameling genomen. En eindelijk van de inwijding der kerk, op den 13 Mei.

Daer zijn veel heilige Overblijffelen, onder welke sy de heele lichamen hebben, van den Stichter *S. Filippo Neri*, en van de dienstmaegt Godts *Felice* van *Barbarano*, hier uit de Kerk van *S. Cecilia* overgebracht.

Van 't begin van November tot op Paes-avond doen sy godtsdienstige gebeden met goede Sermoenen en Maet-sang den tijt van anderhalf uur. Sy hebben een nieuwe en schoone Heiligdomsplaets doen maken, een bestek van *Marucelli*, van *Cortona* beschildert, en het beeld van de Sant is
van

van *Algardi*; en nu vervolgen sy 't gebouw tot haer woning, na 't bestek van *Borromini*. En daer is een geleerde en groote Boek-schat met kostelijke geschreven boeken.

Vast aen de kerk is daer een nieuwe Kapel doen maken door de selfde Paters; met schoone en aerdige Bouwkonst van den selfden *Borromini*.

In de voorseide kerk ligt begravene de seer geleerde en hoog beroemde Cardinael *Baronius*; en den avond voor de feestdach van die Sant, vieren de buuren met een seer schoon gesicht van ontallijke lichten, gelijk ook noch de kerk door hen met seer groote geschenken vervult wort.

Aen 't uitkomen van de kerk op de rechter hand fiet men de stemmigheit van 't Huis des Cardinaels *Domenico della Rovere*, gunsteling van *Sixtus de.4.* waer op hy de volgende twee veersfen deed stellen die daer noch gelesen worden.

*Stet domus haec, donec fluctus fornica Marinos
Ebibat, & totum testudo per ambalet Orbem.*

Welke wy dus navolgen:

*Dit huis sta tot een mier de Zee gants uit sal suipen,
En dat een schilpad sal om heel de weereld kruipen.*

En dese plaets wort de Witte Put genoemd.

Voor de geseide plaets is daer van de Vaders des Gebede-plaets een nieuwe straet geopent met schoone woningen, onder welke het treffelijk Paleis is der Heeren *Cerri*, Bouwkonst van *Pepparelli*.

En hier ontrent is het Paleis der Heeren *Fieschi*

342 AFBEELDING VAN

Graven van *Lavaniën*, waer van *Albertini* seitt
 Daer is een Huis met een Tooren van *Fiescho* by
 de Witte Put, dat *Urbanus* Graef van *Lavaniën*
 gebouwt heeft: doch naderhand is dat van *Ni-*
colaes Graef van *Lavaniën*, *Cardinael* van *Fie-*
scho, uitgeset, en met verscheide schilderien ver-
 ciert. Nu hoort het toe aen den alderdeftigsten
 Heer de Hertog van *Sora*, Neef van Paus *Gre-*
gorius de 13.

Gaende voorts door de straet recht na *Parione*,
 heeft men daer seer groote winkkelen met me-
 nigvuldige boeken, soo van onse, als uitheem-
 sche.

Van S. Thomas in Parione. 6.

DEse Kerk, van d'andere twee aen desen Hei-
 ligen Apostel toegewijd, onderscheident-
 lijk genoemt na haer Wijk, wierd in 't jaer 1139.
 ingewijd; en heeft de sorg over de zielen.

Paus *Leo* de 10. stelde die onder de benamin-
 gen der Cardinalen, en is van de Priesteren. Daer
 na is sy in 't jaer 1581. met groote onkosten ver-
 maekt van twee edele Romeinen *Marius* en *Ca-*
millus Cerrini: En hier rontom veel Schrijveren
 wonende, maekten sy in dese Kerk een Gesel-
 schap in 't jaer 1561. en namen tot haer Voor-
 spraken de Heiligen *Joannes* Evangelist, en *Ni-*
colaes, Bisschop.

En op den dach der Boodschapping is daer af-
 laet op de manier van een Jubile. En hier zijn de
 Beam-

Beampte des alderuitstekenden Cardinaels Stadhouders van d'eene zijde, waer een lijst wort opgehangen van de verbannene, die de *Communie* op de Paesch-tijt niet genoten hebben, na dat sy in de Wandel-dreef van *S. Bartholomeus* op 't Eiland acht dagen lang, geduurende sijn fecst-tijt, opentlijk voor al de weereld heeft uitgehangen.

En hier is het *Nardins* Gefelschap onderscheiden van 't ander, 't welk staet onder de bestiering der Heeren Opsinders des *Salvators* van *S. Jan*, en hier uit is in onse dagen voort gekomen *Scipione Cobellutii* alderuitstekensten Cardinael des *H. Stoels*, een spiegel van goetheit, en van deugt.

Voorts heeft in 't Paleis, dat voormaels des Cardinaels *Nardino* geweest is, en nu d'Apostelijke Kamer toe hoort, d'alderdoorluchtigste Stads-voogt van *Romen* sijngestadig verblijf; en hier zijn de Ampt-lieden over borgerlijke en strafwaardige faken, en de sit-plaets der Richteren.

Van S. Agnes in Navona. 7.

DEse kerk wierd gebouwt ter eeren *S. Agnes*, Maegt, en Martelares, om dat sy in dese plaets geleid wierd om geschoffiert te worden: dat is *d'Agonaelsche* Kring, 't welk een groote ruimte was tot de Vecht-spielen geschikt: en dierhalven wort de plaets, daer dese kerk is, nu met een verdorven woord *Navona* genoemt.

't Is seker dat diergelijke kringen en gemeene

344 AFBEELDING VAN

plaetsen de vertrekken voor oneerbare jonkvrouwen waren; dierhalven wierd *S. Agnes* in dese plaets geleid, en open gestelt voor de lust der ontuchtige mannen als in een openbaer hoerhuis. En om dat dese Heilige Maegt wonderbaerlijk daer uit verloft wierd door den Engel haer bewaerder; soo wierd hier ter gedachtenis van dese daed, en soo grooten ontferming Gods, dese kerk gebouwt op de selve plaets daer dit voorval geschiede.

Een andere oirsaek der stichting van dese kerk, was het wonderwerk dat *S. Agnes* bedreef, als sy in dese plaets de soon des Overstens van *Romen* opwekte, die haer wilde schenden, en doot voor haer voeten viel: welke hem noch tot het Heilig Geloof bekeerde. Nu wort dese Kerk seer wel bedient van de geregelde geestelijke, Minnebroeders genoemd.

In 't jaer 1597. *Sixtus de 5.* de geregelde instelling der geestelijke, Minnebroeders, nu al toegesemt hebbende, verkreeg de Cardinael *Montalto* sijn Neef die voor haer met verbintenis van de genoegsaem oude Procchie, is seg oude, om dat *S. Francisca* hier gedoopt, en gebrand is geworden; de selve daer na vervoegende in 't Overtybersch by de *H. Maria in de Kapel*; dierhalven wierd in 't jaer 1604. het Roomsche Volk bewogen om dese haer feestdach te vereeren met het opdragen van een Kelk, en toorsfen. Paus *Leo de 10.* stelde de selfde onder de benamingen der Cardinalen.

Van

VAN

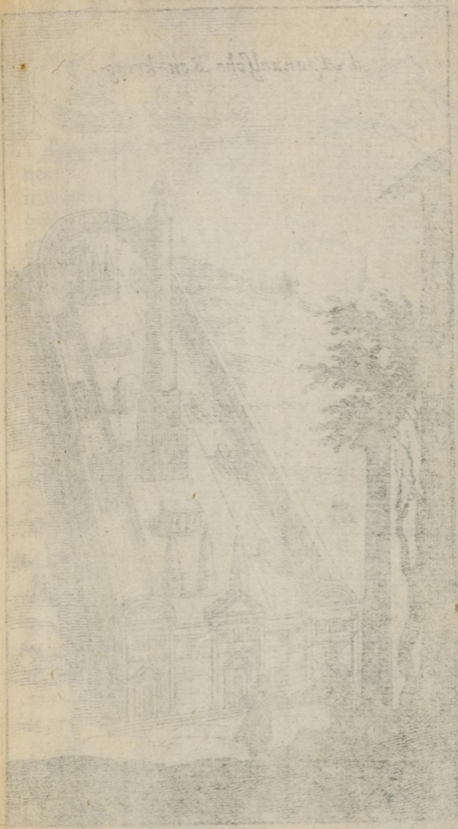
re jood
dger in
de lat
sarboc
sonder
ogel her
nau van
od d'el
re voor

van d'el
b'el d'
s van de
en d'el
s'el d'
K'el d'
M'el d'

g'el d'
er m'el
d'el d'
d'el d'
g'el d'
d'el d'
in d'el
d'el d'
d'el d'
en m'el
P'el d'
g'el d'

174

De afbeelding der stad Amsterdam

*Van den ouden Agonaelschen
Ren-kring.*

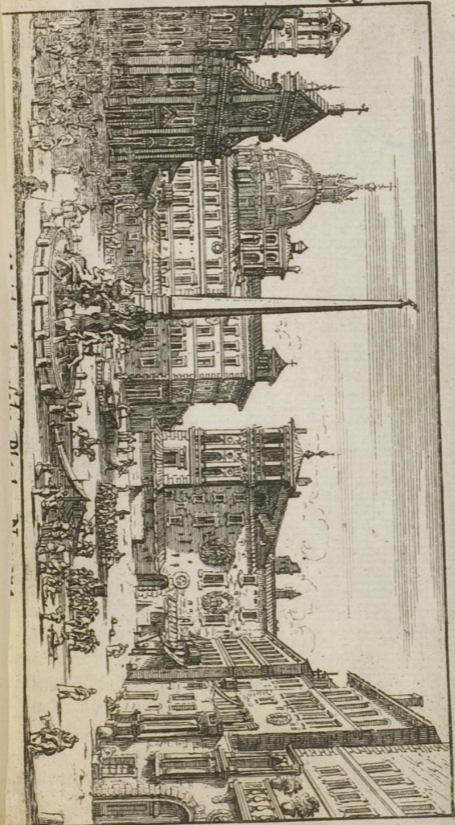
d'Agonaelsche Ren-kring, van ouds soo genoemd, was van seer schoone Bouwkonst na de manier van die tijden, door dien sy niet alleen groot en wijd was, en in een seer schoone gelegenheit; maer verrijkt rontom en van binnen met wonderlijke manier van bouwen, door seer schoone marmeren omringt, die gelijk een ronde kring maekten, alle gewrocht op de manier van Wandel-dreven, die de Ronde Schouwburgen omcingelden (gelijk men in 't graven der grondvesten van de Kerk van *S. Nicolaes* der Loteringers onlangs gesien heeft.) In 't midden voorts van de voorseide plaets, langs de Ren-kring, waren daer eenige eind-palen of Zuilen met haer bogen daer tusschen, en op de selfde de beelden die een wonderlijk verciersel gaven. Daer waren insgelijks ook van binnen de sit-plaetsen daer men gemakkelijk sitten kon, en met vermaek de schoone bedrijven, die daer vertoont wierden, sien. In de voorseide Ren-kring hadden sy voor gewoonte in sommige tijden des jaers tot vermaek der Borgeren veelderlei spelen te maken, waer de voornaemste en edelste van de Stad na toe quamen, benevens noch een groot deel van 't gemeene volk. Hier sag men de schoonste jeucht van *Romen* de paerden temmen en berijden, en rennen op kleine karren van witte hengsten

346 AFBEELDING VAN

ften voort getrokken ; en fy hadden voor gewoonte fevenmael om defe bepalingen te rijden, eer fy ftil hielden : Sy maekten daer jachten , en andere fpielen , waer de Vorft fich altijt tegenwoordig vond ; de gelegenheit kan men in de nevens-gaende afbeelding sien.

Van de Huidensdaegsche Plaets Navona.

Huiden wort dat de *Plaets Navona* geseit ; en of wel de lengte van tijt dese oude muuren heeft doen vervallen , niet te min is de plaets verheerlijkt doordrie feer fchoone fonteinen van *Gregorius de 13.* daer gemaekt. De vaten en bakken zijn feer groot van gemengelde Afrikaensche steen , van welke eene verciert is met feer fchoone marimere beelden , benevens eenige draken uit fuiwer marmer , die de wapenen des voorfeiden Paus vertoonen , en yder van dese beelden werpen veel water uit. In 't midden van de twee voornaemste is een grove uit-ftorting van water , behalven veel buifen en stralen , die den gemeenen dienst doen ; en fy is met een feer fchoone fchutting omfet. Die voorts , welke men eerft midden in dese plaets fag , eer de nieuwe daer noch was , gelijk geseit fal worden , had een groot Vat van steen gants uit een stuk van grooter waerdigheid , vlak op d'aerde sonder een kraen : maer het water van onder op komende stont dat altijt vol , het welk groot gemak en nuttigheit voor 't gemeen

preen
uit d
dach
geho
alder
Vran
tighet
alder
mar p
en m
ydrer
nen. V
noct
rijenis
Verryl
war
maer
fen.
voort
acht
ste v
reld
Is
noy
waer
edelt
ri,
koo
Vor
N
plae
werp

meen gaf; behalven dat veel bysondere huifen uit het selfde haer water hadden. Alle Woonf-
dach wort daer noch een feer fchoone Markt
gehouden, voor defen ingeftelt door orden des
alder-uitftekenften Cardinaels van *Rouaen*, uit
Vrankrijk, met grooten toeloop en groote nut-
tigheit voor de Stad. In 't kort defe plaets is niet
alleen befocht door de geduurige koophandel,
maer praelt ook met groot getal van karoffen,
en andere doortocht; en haer fchoonheit doet
yder verwonderen die haer vermaeck daer van ne-
men. 's Morgens voor Paeffen wort daer ook
noch een prachtige ftatie gehouden van de Ver-
rijfenis, by de Spaenjaerden gevyert ter eeren de
Verryfenis onfes Heeren JESU CHRISTI,
waer niet alleen de borgeren t'famen loopen,
maer ook noch veel volk uit vremde plaet-
fen. Huiden wort die niet alleen gehouden
voor de fchoonfte plaets van *Romen*, maer men
acht die gemeenelyk noch voor d'alderfchoon-
fte van gants *Italien*, en miffchien des Wee-
relds.

In onfe dagen is daer een feer heerlijk Tour-
noy - spel gehouden met Koninklijke pracht,
waardig de Roomsche Schouwburgen, door de
edelmoedigheid des Cardinaels *Antonio Barberi-
ni*, op den 25. February 1634. by toeval der
koomft binnen *Romen* van den doorluchtigften
Vorft *Alexander Karel van Polen*.

Naderhand deed Paus *Innocentius de 10.* defe
plaets verwijden met eenige huifen ter neer te
werpen voor 't Paleis *di Torres*, en verheerlijkte

348 A F B E E L D I N G V A N

die noch genoeg met het verciereu van zijn eigen Paleis, en met een seer aengename fontein in 't midden, in plaets van die welke *Gregorius de 13.* daer gestelt had, gelijk geseit is, met het selfde Maegden water veel te doen vermeerderen en met het oprichten van een seer oude Zuil (door 't werk en bestellen des Ridders *Bernini*) die lange eeuwen in verscheide stukken gebroken gelegen had, niet verre van de Kerk van *S. Sebastiaen* by 't Offen-hoofd, in een plaets by de gemeene man de Dril-plaets genoemd, waer na 't gemeen gevoelen der Oudheits-Kenners de hutten der Oversten Krijgs-knechten by de Keiser *Tiberius* gestelt wierden: op welke plaets naderhand *Antoninus Caracalla* zijn Ren-kring boude, in welkers midden hy een Zuil op-richte met Egyptische teekenen uitgehouwen, behalven de einde-palen, van welke sich noch eenige overblijffelen vertoonen, om daer in spelen aen te richten tot oeffening der voorseide Krijgs-knechten.

M. Antonio Agostini heeft in zijn t'samen-spraken een Medalie uitgegeven, welkers een zijde een afbeelding des Ren-krings geeft, met de voorseide einde-palen, en de Zuil, die wy hier by gevoegt hebben.

Over

*Overblijfselen des Beelds van
Pasquin.*

Pasquin is een oud beeld, voor treffelijk gehouden, gelijk als den beroemden *Herkules* in het *Belvedere*, of wel van 't een en 't ander door tegenheit des tijts, of moedwil der Barbaren niet anders over gebleven is als den romp; voor d'andere leden gants ongesien en verbroken zijnde.

Men geloofst dat de naem, soo hier aen, als aen dat op 't *Kapitoel*, 't welk gemeenelijk *Marforius* genoemd wort, uit jok of wel uit schimp is gegeven: om dat in *Italien* met diergelijke woorden grove en lompe lieden by - genoemd worden. De spitsvinnige geesten plachten, als sy in voorleden tijden met een loose streek het doen van andere wilden bespotten, onder dese twee namen haer lasteringen uit te geven, om selfs verholten te blijven: en de gelegentheit van dit beeld heeft veel gedient in dusdanige voorvallen, om dat het in 't meest bevolkte van *Romen* staende, en de straet daer zijnde, die de *Pauselijke* genoemd wort, het goede gelegentheit gaf om haer briefjes daer aen te plakken; op dat sy te spoediger gesien, en over al verbreid souden worden.

De beroemtheit des selfs heeft noch den naem gegeven, niet alleen aen dese streek, maer ook selfs aen 't *Paleis*, aen de hoek van 't welk het gelegen is; welke beide na dat selfde huiden *Pasquin*

quipo

Overblyffelen Des Beelds Van Pasquin .

't Ni

dat genoet
Paus der H
re, de voorn
ket-roogden
zij om dat be
lekd is, tot
geent. En hi
lmes te wete
ten daer ko
gepiets, d
dat wort van

Van S. 9

Toen
dat sy gest
schap had,
ren, gelijk
in 't jaer 12
Sy staen
in 't jaer 13
vrouw Ca
wort de fe
den 27. J
denstigen
den van e
Hier v
betwen
Bydese

quino genoemd worden : of schoon dit wel het Paleis is der Heeren *Ursinen*, seer oude Vry-heeren, de voornaemste Romeinen, en voormaels Stads-voogden van *Romen*: en 't heeft noch al-
tijt, om dat het wel van de grootste en heerlijkste der Stad is, tot woon-plaets van Grootte Heeren gediend. En hier segt men het middel-punt van *Romen* te wesen.

Van daer kooft men voorts aen een naest gelegen plaets, daer de Matras-bed makers wonen, en die wort van *S. Pantaleon* geheeten.

Van S. Pantaleon by Pasquin. 8.

Tot verstand van dese Kerk, hebben wy van haer Oversten *Alessandro Lutio* Romein, dat sy gesticht wierd in 't jaer 1216. en een Geselschap had, en daer in waren de Engelsche Priesteren, gelijk het opschrift van een klok vertoont, in 't jaer 1243. gegoten.

Sy staende in gevaer van te vallen, vermaekte in 't jaer 1318. *Alessandro Savelli*, met sijn huisvrouw *Catarina Muti Vitelleschi* de selfde. Daer wort de feestdach gevyert van *S. Pantaleon* op den 27. Julij, en 't volk kooft daer uit godtsdienstigen drift Wywater halen met de Overblijfselen van den voornoemden Sant.

Hier was ook de Kapel des Geselschap der Bontwerkers.

By dese kerk begonnen eenige goede geestelijke Scho-

352 A F B E E L D I N G V A N

Scholen te openen om de arme in de Letter-konst te onderwijfen; en sy wierden onder de naem van Godtvruchtige Scholen by *Paulus de 5.* toegeftent in 't jaer 1614. en in 't jaer 1621. liet *Gregorius de 13.* haer toe onder de geregelde Belijding der Bèdel-moniken. En tegenwoordig is deſe Kerk haer toegeftaen geworden. Hier ontrent is het voortreffelijk Paleis des alderdoorluchtigſten geſlachts der *Maximi*, en heeft een Wandel-dreef met hard-ſteene kolommen verciert, met aerdig pleiſter-werk, wonderlijke Bouw-konſt van *Baldaffar da Siena*, waer kort by den anderen drie Binnen-hoven zijn; 't heeft heldere lichten, veel uitgehouwe konſt, ſchoone beelden, en aengename fonteinen; en in de kameren ſiet men daer ſeer prachtig beſchilderde ſtukken, en de geſchilderde muuren zijn van *Daniele da Volterra*. En in de huizing van *Pietro de' Maſſimi* wierd voormaels in 't jaer 1455. onder *Nicolaes de 5.* de eerſtemaël binnen *Romen* in 't werk geſtelt de wonderlijke konſt van boek-drukken; en de eerſte boeken die hier van in 't licht quamen, waren *S. Auguſtinus van de Stad Godts*, en *Lactantius Firmianus*.

Van de H. Maria Grottapinta. 9.

Gelijk in 't midden des Agonaelſchen Renkrings de plaets *Navona* geopent is, ſoo wierd in die van *Flora* een andere geopent, welke

ke sy 't Bloemen-velt noemen. Soo groot waren de rijkdommen, die de beroemde *Flora* van den Roomschen Adel, en bysonderlijk van den grooten *Pompens* by een haelde, dat die het Roomsche Volk haer erfgenaem verbonden haer hier een Ren-kring toc te eigenen, waer in noch van haer oneerbaerheit na haer doot een schandelijke gedachtenis sou over blijven, met sekere oneerlijke spelen, en dat waren spelen onwaerdig genoemt te worden: en om dat dese Ren-kringen verscheidene Tempelen van Afgoden in hadden, was onder andere by dese kerk een aen d'Overwinnende *Venus* toegeigent.

En 't Roomsche Volk om de schandvlek te bedekken van foodanigen erf-latings verbintenis na te komen, maekten haer in 't toeiegenen deses Ren-krings, Godin van de Lent; en vereerden die in de Mei-maent met spelen, van Bloemen genoemt, gelijk wy hier voren hebben aangewesen. Maer dese, welke de bloem der velden en Lelie der dalen is, en welke wy met duisent en duisent Maegden verselt over *Venus* sien Zegepraalen, wilde met een van haer Beeltenissen in een holte van dese Ren-kring afgeschildert, de selfde segenen en heiligen, gelijk *S. Agnes* den Ago-naelschen deed.

Het Paleis dat het Huis der *Ursinen* hier ontrent heeft, gelijk wy nu al geseit hebben, maekt dat men gelooft, dat dese Kerk by haer gesticht is.

't Is wel waer, dat in 't jaer 1599. 't Hoog Aultaer des selfs vermaekt wordende, haer Overste *Giacomo Tosi* van *Formello* een Bisdom van *Nepi*,
een

354 AFBEELDING VAN

een parckemente brief vond, waer in men las, dat het selfde met de kerk in 't jaer 1343. op den 8. December ingewijd was ter eeren der onbevleete Ontfankenis der alderheiligste Maget; en dese inwijding moet noodzakelijk geschiet zijn om dat de kerk uit de grond op vernieuwt was, dewijl de selfden Oversten twee bescheeden bewaert van een begiftiging van twee huisen, viereen-twintig jaer te voren gedaen, en sy wierd de *H. Maria Grottapinta*, in 't Hol Geschildert genoemd; en indien sy soo oud onder desen naem is geweest, is 't noodig dan dat die des *Salvators*, welke sy eerst had veel ouder zy; maer 't voorseide Beeld der Lieve Vrouw wierd na *S. Laurens* in *Damafus* overgevoert.

Van S. Elisabeth der Bakkers. 10.

DE Godtvruchtigheit der Duitsche Bakkers is seer oud binnen *Romen*, dewijl sy voor 't jaer 1487. wanneer sy dese plaets innamen om de tegenwoordige kerk te bouwen in *S. Augustin* aen een Autaer een Kapellaen onderhielden.

Weinig min als hondert jaren te voren had *Urbanus de 6.* bevolen, dat men de feestdach van *S. Elisabeth* sou vyeren, tot gedachtenis des besoeckens by haer aen de Maget gedaen, en dat die gehoudeu sou worden met een *Octave*, en een heiligen avond; maer door sijn doot de Bullen niet afgekondigt zijnde, voldeed *Bonifacius de 9.* sijn nasaet op 't jaer 1390. 't geen daer aen ontbrak,

't NIEUW ROMEN. 355

brak, en stelde den dach van dese Hoochtijt op den 2. Julij. Dit was voormaels een Klooster van Nonnen, welke daer na vereenigt wierden met die van *S. Jacob* der Metselaers.

Dese Kerk werd by de selfde Gemeenssaemheit vernieuwt in 't jaer 1645. en de Voorgevel met eenen vermaekt, dewijl sy beide van ouderdom dreigden te vallen, dierhalven leeft men daer boven de poort dit opschrift.

SODALITAS PISTORUM NATIONIS GERMANICÆ ÆDEM VISITATIONIS B. MARIÆ VIRG. COLABENTEM DIRUIT NOVAM DENUO A FUNDAMENTIS EXTRUXIT. A. D. MDCXLV.

Dat is:

't Geselschap der Duitſche Bakkers heeft de Kerk der Beſoeking des Heilige Magets Marie, dreigende te vallen, afgebroken, en een nieuw uit de grond opgebouwt, in 't jaer onſes Heeren 1645.

Der-

DE WYK DES BRUGS.

Aer is geen twijffel of de Romeinen hebben veel Bruggen gebouwt, om over den *Tyber* na de andere deelen der Stad te gaen; en of men daer wel twee heel verbroken fiet; gelijk dien *Sublicius*, en des Zegepralens; met dien der Raeds-heeren, of der *H. Maria* ten deele verbroken; soo zijn daer noch in wesen schoon of herstelt, of hermaekt, de Ge-yserde Brug, de Brug van *S. Bartolomeus*, *Sixtus* Brug, en de Brug des H. Engels: maer om dat dese laeste de Pauwelijke weg in haer ontfangt, na de Sterkte der Stad geleid, en voorts ons brengt

tot de Kerk van *S. Pieter* het wonder der Kerken; moet men met reden, als men de Wyk des Brugs seit, dese door uitnemenheit verstaen, dewijl sy verdient voor alle andere getelt te worden.

Het Wapen van dese Wyk is een Brug met een Kasteel op een rood Velt.

En de voornaemste gebouwen in de selfde zijn de Paleisen der Heeren *Ursinen* op den Berg *Gordiaan*, van de *Altaemps*, en van de *Sforzaen*. En de Boek-plaetsen des *H. Augustins*, en der selfde Heeren *Altaemps*.

Van S. Celsus, en Julianus. I.

OP dat men bequamelijk soo op heete tijden, als wanneer 't regend sou kunnen gaen na de Kerk van de Vorst der Heilige Apostelen op den *Vatikaen*, was de naeste Brug voormaels van *Elius*, en van *Adrianus*, en nu des *H. Engels*, niet alleen overdekt; maer men had daer over zijnde, aen d'een en d'ander zijde, ook noch schoone Wandel-dreven die tot de voorseide Kerk toe liepen; en aen 't opkomen van die Brug was daer een boog opgericht van de Keiseren *Gratianus*, *Valentianus*, en *Theodosius*, die t'samen regeerden, in 't jaer 379. om een schoon inkomen aen de voorseide Wandel-dreven te geven.

Maer als het swaer gebouw van *Adriaen* van de Roomsche Pausen tot een Kasteel gemaakt werd

358 AFBEELDING VAN

wierd om de Stad te beschermen, was het noodig, dat benevens de Wandel-dreven ook die Borg wierd af-gebroken, op dat de Wachten des Slots rontom een vry uitsicht mochten hebben.

En bysonder wierd onder *Clemens de 7.* 't aenkomen der Brug verwijd, en vermaekt; en wierden de twee schoone beelden daer gestelt van *S. Pieter*, en van *S. Paulus*, dat van de hand van *Lorenzetto* Florentin, dit van *Paolo Romano*, beter gehouden; waer eerst twee Kapellekens stonden van *Nicolaes de 5.* gebouwt. Hier aen zijn dese opschriften. Van d'een zijde:

BINIS HOC LOCO SACELLIS BELLICA VI
ET PARTE PONTIS IMPETV FLVMINIS
DISIECTIS AD RETINENDAM LOCI RELI
GIONEM ORNATUMQUE HAS STATUAS
SUBSTITUIT.

Dat is:

Twee Kapellekens in dese plaets door oorloogs geweld, met een deel van de Brug door kracht der Rivier afgeworpen zijnde, heeft hy om de heilichheit der plaets en de verciering te behouden, dese beelden nu hier gestelt.

En van d'ander zijde.

CLEMENS VII. PONT. MAX. PETRO ET
PAULO APOSTOLIS URBIS PATRONIS.
ANNO SALUTIS CHRISTIANÆ MDXXX.
PONTIFICATUS SUI X.

Dat

Dat is,

Paus Clemens de 7. draegt dit op aen Petrus en Paulus Apostelen, voorstanders der Stad, in 't jaer des Heils door CHRISTUS 1530. het 10. sijns Pausdoms.

En onder *Clemens de 8.* in 't jaer 1598. een deel van de kanten door 't overvloeien des *Tybers* afgebroken zijnde, wierden sy door hem vermaekt. En naderhand deed *Urbanus de 8.* om te gemakkelijker toegang tot de rivier te geven, de steene Tooren, by *Alexander de 6.* gemaekt, ter neder werpen: en de uitterste bogen na 't Kasteel zijn weder geopent geworden, met de volgende gedachtenis.

VRBANVS VIII. PONT. MAX.
PROPVGNAVLVM DVO HÆC INTERCLVDENS
SVB PONTIS FORNICE SPATIA
INVTLITER ANTIQVITVS FABRICATVM
SOLO ÆQVAVIT
FLVMINIS LAPSV HAC EX PARTE RESERATO
QVOD MVNITAM MAGIS ARCEM EFFICIT
ET EXVNDATIONES INGRVENTES COHIBET
NE POSTERI PROVENIENTIS HINC VTILITATIS
IGNARI SECVS QVID MOLIANTVR
HOC VOLVIT EXTARE DOCUMENTVM
AN. DOM. MDCXXVIII. PONTIFICI V.

Dat is:

Paus Urbanus de 8. heeft den Tooren, dese twee plaetsen onder 't gewelfsel des Brugs belemmerende van ouds onnuttelijk gebouwt, ter neer doen werpen, de stroom der rivier van dit deel afkeerende.
dat

360 AFBEELDING VAN

dat meerder sterkte aen 't Kasteel geeft, en het voorvallende overvloeien intoomt: en op dat de nakomelingen van de nuttigheden hier uit voortkomende onbewust, niet wat anders mogten beginnen, wilde hy dat hier dese vermaning sou wesen, in 't jaer onses Heeren 1628. het 5. sijns Pausdoms.

In de plaets naest aen dese kerk, is 't van wegen de menigte ambachten, en al de goederen die daer verkocht worden, gelijk een altijt-duurende Markt: en op sijn tijt wort daer het openbaer recht gedaen over de swaerste misdaden; en dese plaets wierd daer toe geschikt in 't jaer 1488. te voren dat altijt geschiet zijnde op den Berg *Tarpeius*, nu van de Geiten geseit; en op dat plaetsken naest het beeld van *S. Pieter* worden de mindere misdadige gericht.

Wat voorts de stichting van dese kerk belangt, men kon seggen, dat het in die tijden geweest is, als de heilige Lichamen der Santen *Celsus*, *Giovita*, en *Basilissa* over gebracht wierden na *Romen* uit *Antiochien*, waer sy gemartelt waren: onder de oude bullen van dese kerk worden bewaert haer levens met seer oude letteren van de hand geschreven; en in de morgen-dienst waren daer haer eigene lessen: en Paus *Clemens de 8.* gaf verlof, dat sy na hier souden gedragen worden uit *S. Paulus* buiten de muuren, waer sy eerst overgebracht waren; maer wanneer, of by wat gelegentheit dit geschied zy, weet men niet; veel minder in wat jaer sy binnen *Romen* gebracht zijn, gelijk wy nu voor heen in andere kerken

Keiken d
beintij
De Sant
is en Ke
te Doyen
heiligen
de Kerk het
de Nijlaren

Van't Al
0000

In de Ke
Schappe
Sacramen
Name Ge
gelegent
ning, die
voren no
Golts in
worden)
benaming
behouden
Daer na
S. Celsus
Kerk-plich
dragen sy
't opschrift
ryren den

Kerken al geseit hebben, dat sulke overvoeringen heimelijk geschiedden.

De Santen *Celsus*, en *Julianus* in de bankken is een Kerk van Kanoniken, en een Procchie om te Doopen. Daer in is een Geselschap des alderheiligsten Sacraments, die noch haer afgesonderde Kapel hebben. Sy bewaren daer een voet van de *Magdaleene*, en andere Overblijffelen.

*Van 't Alderheiligste Sacrament
voor de Procchie van
S. Celsus. 2.*

IN de Kerk van *S. Celsus* wierden twee Geselschappen ingestelt. Een van het alderheiligste Sacrament in 't jaer 1560. het ander was van den Name Godts in 't jaer 1565. voorts willende alle gelegenheit wech-nemen van eenige verwerping, die daer rijfen mogt, om dat 'er een jaer te voren noch een ander gesticht was van den Name Godts in *Minerva*, (waer van daer gesproken sal worden) vereenigden dese twee haer in een, de benamingen des Sacraments en der Name Godts behoudende.

Daer na maecten sy dese Kapel, in de Kerk van *S. Celsus* geen gelegenheit hebbende om haer Kerk-plichten te voldoen. Op haer witte kappen dragen sy een Kelk geschildert met de Ostie, en 't opschrift van 't een en 't ander Geselschap. Sy vyeren den eersten dach des jaers, welke geheiligt

Q

wiert

362 AFBEELDING VAN

wiert met den Naem van JESUS, en op maendach tuffchen de acht dagen des Sacraments houden fy een statigen ommegank.

Voorts komende in de ftaet der Bankken fiet men 't Paleis der *Alberini*; en een weinig verder in de plaets van d'oude Munt, de feer heerlijke Bouw-konft des grooten *Bramante*.

Van de H. Maria der Suivering in de Bankken. 3.

ALs *Romen* Voogdes over heel de Weereld was, om de faken der Kooplieden te verhandelen, en andre oneindige gefchillen af te doen de Roomsche Markt, hielden het Koeien Velt, niet genoeg zijnde, wierden van de Keiferen andere naeft gelegene daer by gevoegt, rontom met Wandel-dreven, gelijk de Kerk was van *S. Adri-aen*, welke men dierhalven by-genoemt vind, in de Markt. Nu zijn fy hier ontrent gebragt, welke men Bankken noemt, waer, aen d'een en d'ander zijde, eenige opene plaetsen zijn op de manier van Winkkelen, met bankken daer om, voor de Schrijveren des alderdoorluchtigften Toehoorders der Kamer, om de stukken van al de faken te ontfangen. En daer zijn noch feer heerlijke Bankhouders van gelden.

Dese kerk was vereenigt met die der Santen *Thomas* en *Ursus*: maer wierd daer afgefcheiden in 't jaer 1444. om de felfde te geven aen de Broederschap der Noordsche.

Dit

Dit Volk had ten tijden der vervolging grooten yver totde Stedehouder van CHRISTUS, waerom 't noodig zijnde dat hy nu hier nu daer moest henen trekken, onderhielden de Noordsche een Kapellaen om hem te versellen die haer de Misse sou doen. Niet-te-min schijnt het dat sy niet tot de manier van een Broederschap gekomen zijn, voor dat sy op 't geseide jaer dese kerk hadden, en sy onderhouden die soo men siet. Door een erf-lating van *Bernardo Tesio da Biella* aen dese kerk gemaect, houwelijken sy alle jaren op den dach der Suivering arme dochteren uit.

Van de Santen Thomas en Ursus. 3.

HOe veel 't verderven der woorden in 't gemeene volk vermag bevinden wy niet sonder leedwesen in dese kerk, dewijl men niet weten kan aen wat *S. Thomas*, of wat *S. Ursus* van de drie die wy onder de Martelaren vinden, sy toege-eigent is. d'Onwetende hebben misschien gemeent, dat de kerke Godts geen Sant had, *Ursus* genoemt, en dat die qualijk vervoegt was by *S. Thomas*; dierhalven noemen sy dese kerk van *S. Ursula*, niet-tegen-staende dat sy in de Bulle van *Clemens de 8.* van *S. Thomas* en *Ursus* geseit wort als hy die aen de Florentiners toestont, om daer haer Gebede-plaets te maken; en hier de Procchie zijnde, wierd sy vereenigt met de volgende kerk van *S. Jan*, die mede noch van 't selfde volk is. Daer in zijn schilderien van *Sermoneta*.

364 AFBEELDING VAN

En hier worden in de heilige week seer yverige predicatien gedaen.

Na de Kerk van *S. Jan* der Florentiners, in het plaetken van de Kelder geseit, is in een muur een seer hoog teeken des *Tybers* op Kers-nacht tot daer toe gewassen, met twee veersen in een steen uitgehouwen.

*Huc unda inclemens dum sub Clemente superbit ;
Pacis Rex oritur, Tybridis ira perit.*

Dat is:

*Tot hier was eens de stroom in Clemens tijt geresen;
Toen quam de Vrededorst, en heeft dien afgewesen.*

Van S. Jan der Florentiners. 5.

IN 'tjaer 1448. op den dach van *S. Jan Babtist*, na een groote verduistering der Son wierd *Romen* door aerd-bevingen, en pestilenty soo ter neer geworpen, dat men niet vindende wie de dooden begraven souden, de arme insonderheit de Florentiners in soo grooten nood tot medelijden bewogen, een Geselschap van de godtsdienstigste lieden maecten, onder het aenroepen van haer Voorspraek *S. Jan Babtist*, en namen den by-naem des Medelijdens, dat seer wel in 't werk stellende om de lichamen te begraven van die door de pest gestorven waren; en sy kleedden haer in swarre kappen.

De pest op-houdende, dragen sy blaeuwe kappen met het Medelijden daer voor op afgebeeld,

en

S. Jan der Florentiners.

IN

in vier
van dese
rekenme
te van Babel
mitsch pla
enke wels
kennet va
kenen sy de
Betrachte
alpe kenne
n al vor
n de her
der den de
tamen sy
Dra. c
volkeren
Hoog
aan de i
En v
van dese
bragen
enke de
re bekle
gucht i
vogel
Sultho
gus g
om te
ook de
Maer-
binnen
Vaten

en in 't jaer 1488. floegen sy de hand aen 't bouwen van dese Kerk, ter eeren van de Voorspraken en Beschermers van *Florence*, welke zijn de *Santen Jan Bapstif, Cosmus* en *Damianus*. Eerst was in dese plaets een Kapel van *S. Pantaleon*, en een Hof, welke in eigendom zijnde onder die der Kanoniken van *S. Celsus* in de Bankken, soo kochten sy die van de selvige. 't Bestek van de Kerk maekte de beroemde Bouw-meeſter *Michel Angelo Buonaroto*, in vergelijking van de Ronde, en dat wort in haer Kapel daer ontrent bewaert, om dat het waerdig is gesien te worden; maer door dien de onkosten boven haer macht gingen, namen sy dit tegenwoordige van *Giacomo della Porta*, en sy wijkt voor geen Kerk van andere volkeren binnen *Romen* gemaekt. 't Bestek van 't Hoog Altaer is van *Cortona*; en de *Crucifix* aen de rechter hand is van *Prospero Bresciano*.

En van twee saken die tot de volkomentheit van dese Kerk noch ontbraken, wierd d'eene volbragt in 't jaer 1614. en is de Lanteern, nu is 'er noch die Voor-gevel met arduin of met marmere te bekleeden, dat veel kosten, maer een schoon gesicht maken sal, dewijl sy in een aensienlijk oog staet. Noch daer ontbreekt, op dat binnen in soo schoonen Tempel alles uitmuntende sou zijn, geen godtsdienst, met een goet getal Priesteren om te singen, boven de gewonelijke Missen, ook de hooge, en andere getijen, met orgelen en Maet-sang: en onder de Gestoelten, die men binnen *Romen* aen voortreffelijke Predikers in de Vasten geeft, is 'er dit een; en op Dijnſdach tuf-

366 AFBEELDING VAN

schen *d'Octave* des alderheiligsten Sacraments houden sy een statigen ommegank: en boven de gedurige aelmoessen aen d'arme van dat volk, begonnen sy ter zijden een Gasthuis voor de sieken, en dat wierd in den tijt van twee jaren voltrokken op 't jaer 1608. en door erf-latingen van bysondere lieden, houwelijken sy driemaal in 't jaer arme dochteren uit, dat is, op den dach der Suivering des aldersuiverste Magets, op den geboortendach van *S. Jan Baptist*, en op de feest van *S. Vincent* den 5. April.

Hier-en-boven hebben twee Pausen dese kerk begunstigt; d'een was *Leo de 10.* die in het jaer 1519. daer den naem aen gaf, van Procchie voor al de Florentiners die in eenig deel van *Romen* wonen, en van de lieden die de selfde dienen, van wat volk sy souden mogen wesen: als mede een Overhoofd te hebben voor de saken der Florentinsche Kooplieden, met veel andere voorrechten, en gunsten. d'Ander was *Clemens de 8.* die in het jaer 1592. haer gaf de Lichamen der Santen *Protus* en *Hiacynthus*, die als onbekent stonden in de kerk van *Salvator* aen de Brug des *H. Mariaes* in 't Over-tybersch.

Op den 2. August houden de Ridderen van *S. Stephanus* hier een grooten Feest-dach van *S. Stephanus* Paus, en Martelaer. De Groot-Hertog van *Toskanen* *Cosmus de Medicis* gaf in 't jaer 1561. het begin aen dese heilige krijs-orden, op dat onse middellandsche zee tegen de Turken mogt verdedigt worden; en *Pius de 4.* bevestigde die onder den Regel van *S. Benedictus*; en op haer
groot

groot gemoed en Christelijken yver heeft Godt wonderlijk goet gevolg gegeven, en nu heeft al menigmael met dit vervolg de roem van haer edelmoedige daden door de Weereld gedondert. Sy dragen op haer hert een rood Kruis in haer gewonlijke kleeding, en op haer wit-gewaterden rok, dien sy somtijts aen doen; om te betoonen, dat sy enkel om de eere Godts bereid zijn haer bloed te storten in't beschermen des Christelijken geloofs. De Groot-meester daer van is altijd de Groot-hertog van *Toskanen*, en sijn Stedehouder, woont in *Pisa*, waer sy een kerk hebben met een klooster, daer sommige als Geestelijke in leven.

In dese kerk zijn schoone schilderien van *Cigoli*, *Sermoneta*, van de *Santi Titi*, *Ciampelli*, *Passignano*, *Lanfranchi*.

Van S. Biagijs der Pagnotta. 6.

S. *Biagijs der Panetta*, of Brood-korf, wierd van *Alexander de 2.* vermaekt en ingewijd, en binnen het Autaer stelde hy van 't Hout des Kruis, van het kleed der Maget *Maria*, van de Overblijfselen van *S. Andries*, *Biagijs*, *Chrisantus*, *Daria*, en *Sofia*. Dese kerk is in de straet *Iulia*, daer de Paus *Iulius de 2.* het Paleis der Ampten van *Romen* wilde maken, en sy hoort onder 't Kapittel van *S. Pieter*. Sy is een Procchie, en daer in was het Geselschap des Voorsprekens voor de dooden; en wort der *Panetta*, of *Pagnotta* geseit, om dat daer op de feestdach brood

368 AFBEELDING VAN

wort uit-gedeelt: dit was een der twintig voor-naemste Abdien binnen *Romen*. Op desen oever des *Tyber* stichteden de Heidenen een van haer Tempelen aen *Neptuin*, wien sy Godt der wateren maekten, en tot welken sy in gevaer van schipbreuk te lijden haer toevlucht namen; en verlost quamen sy hier haer dankbaerheden betoonen.

By dese Kerk aen de linker hand is het Paleis der Heeren *Aquavivi*, met vergulde Welffels, schoone schilderien, en sierlijke hoven.

Van de H. Maria des Voor- sprekens. 7.

IN't jaer 1592. stelden eenige vrome lieden begeerig om die arme zielen te hulp te komen, welke in d'ondragelijke pijnen des Vagevyers liggen, een Gebroederschap in, 't wolk voor sijn eigen doen de bystant der selviger had; en dierhalven wierd dat Geselschap by-genoemt, des Voor-sprekens.

Clemens de 8. stemde dat toe, met macht om andere buiten *Romen* tot sich te voegen, en een op den hals gevangen donderdaegs voor Paesschen, of wel op den dach van Alderheiligen te verlossen. Haer Kleeding is als de Bede-vaerd' reisigers: sy dragen een breede streep van swart saei op Witte Kappen, met een stok in de hand, en een hoet op haer hooft.

Sy vereenigden haer in 't begin in de voorgaende Kerk van *S. Biagijs*, en waren daer tot het

het jaer 1616. als fy dese Kerk voor haer selven stichteden. Boven al de feestdagen der Lieve Vrouw, is haer eigen de dach der geheugenis die de Kerk houd van al de afgestorvene; en al die acht dagen gaen sy in een ommegank na *S. Gregorius*. Hier doen sy seven Missen der dooden yder heilig dach, en acht op de hoogtijt met een vermaning van de salig gestorvene. En in dese dagen lesen de Broederen en Susteren deses Gebroederschaps de Getijen der dooden, met drie der Nacht; en op den voorseiden der algemeene gedachtenis der Overledenen, laten sy haer alle twee Missen in plaets van een doen.

*Van de Santen Faustinus, en
Giovita. 8.*

Die der Santen *Faustinus*, en *Giovita*, is op den oever des *Tybers* in de straet *Julia*, naest de grondvesten die *Julius de 2.* leide om daer het voorseide Paleis te bouwen, met voornemen van al de Richt-bankken en Ampten van *Romen* daer in te brengen. En daer was noch een plaets begonnen, die tot een Kerk geweest sou hebben; maer daer na door de doot des voorseiden Paus dat werk onvolmaekt gebleven zijnde, soo heeft die plaets tot een Kerk geschikt eenigen tijt tot ander gebruik gediend, tot dat sy van 't *Bresciaensche Volk*, dat in *Romen* was, gekocht en opgereddet, en tot een seer eerlijke gestalte van

370 AFBEELDING VAN

een kerk gebragt, ingewijd wierd onder de benaming van de voorsz. Santen *Faustinus*, en *Giovita* Martelaren, en Voorstanders der Stad *Brescia*. 't Is een schoon bestek van *Michel Angelo*, van wien noch is de kerk van *S. Anna* in *Borgo*.

Van de Santen Petrus, en Paulus Gebede-plaets der Confalonen. 9.

IN 't jaer 1264. een Kanonik van *S. Vitael* wederkeerende van *S. Jacob* in *Galicien*, vertelde zijn reise, en de saken die hy gesien had, en was seer droevig over den slechten yver onder de Christenen gevonden, dierhalven besloten sy in *Romen* eenige godtvruchtige lieden op te soeken, die in een Gebroederschap haer ernstelijk tot goede werkken souden begeven, en twaelf t'samen kriegende, gingen sy om de bevestiging by den Stehouder des Paus, die toen een was van de Preekheeren Orden, Bisschop van *Siena*, Broeder *Thomas* geseit. Dese door de hooge gedachten die hy had van Broeder *Bonaventura*, in de selfde tijt binnen *Romen* Algemein Opfiender over den heiligen dienst, noodigde die twee Kanoniken nevens haer yverige tot hem.

En soo godtvruchtigen Geselschap had daer van hem zijn begin, 't welk sich begeven heeft om de Slaven te verlossen; en het wort van edel lieden bestiert.

In 't heilig jaer stellen sy hen om seer groot
getal

getal van uitheemsche Gefelschappen te ontfangen.

In haer Gebede-plaets siet men seer treffelijke beeltenissen van *Federico Zuccaro*, van *Raffael da Reggio*, van *Cesare d'Orvieto* en van andere geschildert. En de Broederen dragen witte kappen met een kruis op haer zijde, half root en half blaeuw. En in de *H. Maria de Grooter* houwelijken sy een groot getal arme dochteren uit op Hemelvaerts dach.

Niet verre van daer is het oude Paleis van *Borgia*, waer van *Albertini* seit, *Het Huis der Kancelery*, dat *Rodericus Borgia* Onder-kancelier vermaekt heeft, is by *Galsottus* Neef van *Sixtus de 4.* Onder-Kancelier in veel plaetsen vergroot, en met marmere beelden, en seer schoone schilderien verciert. En naderhand quam dat toe aen den alderuitsteckensten *Sforza*.

En onder dit Paleis zijn de Bankken der Stadsboden, die de borgeren dachvaerden.

Van S. Juliaen. 10.

Hier ontrent de Post-ryders, en Paerd-verhuurders haer woningen hebbende, plachten sy voor den dach op de Hoogtijden, hier de Misse te hooren in een Kapelleken aen *S. Angelo Mincinello* toegewijd, 't welk huden aen de Kloosterkerk van *S. Celsus* vereenigt zijnde, wort dat alle jaer erkent, vyerende den Feestdach van *S. Michiel* op den 29. September.

372 AFBEELDING VAN

Naderhand in 't jaer 1523. eenige godtvruchtige lieden een Gefelschap gemaekt hebbende, namen sy *S. Juliaen* tot haer voorspraek, van wien op een andere kerk ontrent de Zege-teekenen van *Marius* gesproken sal worden: en hier vyceren sy sijn Hoogtijt op den naesten Sondach aen *S. Antony*, welke kooft op den 17. January; en de voornoemde Kapel van 't Kapittel van *S. Celsus* gekregen hebbende, vermaekten sy die, op dat haer de selfde tot Gebede-plaets mogt dienen, gelijk ook andere Gefelschappen hebben. Sy kleeden haer in blaeuwe kappen met het beeld van *S. Juliaen* daer op.

Van de Santen Simon, en Juda. II.

DEse Kerk staende op den berg *Gordiaen* een seer oude woonplaets des Geslachts van *Ursmen*, so wierd sy daer van gesticht, en begiftigt; en sy hebben noch 't Voorstanders-recht daer over.

Dese Berg had desen naem van eenen *Gordiaen* genoemt, van dit selfde Geslacht, die aldereerst hier quam wonen na de seer oude Graven van *Sabina*: en misschien was het die, aen wien in 't jaer 1304. Paus. *Joannes de 7.* den Cardinaels hoet gafen met eenen was hy een groot Cardinael des Heiligen Stoels, soo door sijn geleertheit, als door sijn hoogwichtige Gesantschappen.

Sy wierd aen de *H. Maria* toegewijd, en men vyerde daer den feestdach des Hemelvaerts: voorts na 't geen haer Overste *Giroloma Costa* van *Lis-sebon*

sebon daer van geseit heeft, nam sy ontrent het jaer 1450. op den dach der Heilige Apostelen *Simons* en *Jude*, haer namen aen; waer door in de brieven naderhand tot voordeel van dese Kerk gemaect, by den ouden naem de *H. Maria*, noch desen anderen gevoegt wort van de Heiligen *Simon* en *Juda*.

Dit seer edel Geslacht had, volgens sommige, sijn afkoomst uit de *Gothen*, die uit een eiland ontrent *Sweden* en *Noorwegen* komen, *Gotland* geseit; het welk schoon dat het seer overvloedig was in alles dat tot des menschen leven vereischt wort, nochtans sy met dese enge palen niet te vreden, quamen daer uit om noch andere Landen te winnen, soo dat sy zelfs tot een schrik voor de Romeinen waren.

En hier hebben sy een schoon en groot Paleis met een seer schoon fontein van haer *Bracciaens* water.

Van S. Salvator des Lauriers. 12.

Dese Kerk met het Klooster wierd gesticht by den Tooren van *Nona* door de Cardinael *Latinus Ursinus*, die in 't jaer 1449. van *Nicolaes de 5.* den Hoet had: en om de selfde te bedienen liet hy hier de Kanoniken komen van *S. Joris in Alga* ontrent *Venetien*, die in 't jaer 1404. haer oirspronk hadden van twee edele *Venetianen*: d'een was *Antonio Corario*, die daer na van Paus *Gregorius de 12.* Cardinael wierd gemaect,

374 AFBEELDING VAN

maekt, d'ander *Gabriele Condelmero*, die van't Purper hem ook van den selfden *Gregorius* gegeven tot het Pausdom quam, en *Eugenius* de 4. genoemt wierd.

Eerst was in dit Eiland van *Alga* een Klooster der Broederen Heremiten, die tot op drie gekomen, de *Prieur* fiende aen d'een zijde, dat sy de geestelijke tucht niet konden na-komen, en aen d'ander zijde overleggende het goet voorbeeld dat dese twee Venetianen in den geestelijken stant gaven, dacht hem goet hen sijn Klooster over te laten; en sy dat aennemende maekten daer veel andere by haer te krijgen, onder welke als een blijkkende ster heeft uitgemunt de deilige *Lorenzo Guistiniano*, en tot nu toe betoonen dat de werkken van hem geschreven. En door sijn groote verdiensten drongen sy hem noch om Bisschop van *Venetien* te wesen, waer naderhand die Aertsvader sich gewillig na toe begevende, d'eerste was die desen naem voerde.

Sy leefden in dit Klooster gelijk soo veel Kanoniken, sonder geregelde belijding tot op het jaer 1570. wanneer *Pius de 5.* haer verbond aen dien van *S. Augustin*. Maer in 't jaer 1524. stont *Clemens de 7.* op verzoek van den Staet van *Venetien* haer toe, dat sy door gants haer gebied op den 8. January den feestdach van *S. Lorenzo Guistiniano* vyeren mogten. 't Was een wonderbare saek, dat hy van een heete koorts gestorven zijnde, sy hem meer dan twee maenden ten toon hielden, sonder immer eenig teeken van verrotting te geven; ja scheen selfs geduurig schoonder te worden: en op den

den voorseiden dach houden die Paters daer sijn Hoogtijt; en sy vermaekten dese kerk seer heerlijk, welke in 't jaer 1595. afgebrand was, *Sixtus de 5.* die eerst onder 't getal der benamingen van Cardinalen gestelt hebbende. 't Is een bestek van Pater *Massimiano*; en de schildery van *S. Lorenzo* is een werk van *Albano*.

Van den Heiligen Simeon. 13.

DE wijl daer noch andere Santen van desen naem zijn, wort hier de toe-naem by gevoegt van *den Ouden*, hy de Saligmaker in sijn armen genomen hebbende.

Huiden vind men sijn lichaem binnen *Iadera* in *Slavonien*, en *Venetien* heeft ook van sijn Overblijffelen, als ook andere kerken van *Romen*; maer dese is daer van ontbloot: Sy was voormaels vereert met de by-naem der Cardinalen te wesen; maer *Sixtus de 5.* benam haer dat naderhand, om dat sy in slechten stant was, en als gedoken onder soo menigte, en soo groote huisen: maer in 't jaer 1610. op dat soo waerdigen gedachtenis, met de sorg der zielen, niet verloren sou gaen, vernieuwde de Cardinael *Lancelloti* die van buiten en binnen, en vermaekte noch de Autaren. En hier tegen over is sijn seer schoon Paleis met heerlijke pleister-werkken, schilderien, beelden, en poort, een bestek van *Damenichini*.

En of wel in 't Roomsche Martelaerboek de Feestdach van den Heiligen *Simeon* geteekent staet op den 8, October, hier wort niet-te-min
op

376 AFBEELDING VAN

op die voornaemste Hoogtijt gevyert de Suivering der Lieve Vrouw.

Dese Kerk is vervoegt aen 't heerlijk Paleis der doorluchtigste Heeren *Cesis*, tegen over welke een seer schoone Voorgevel is van den beroemden *Polidoro da Caravaggio* geschildert, gelijk men haer eigene ook fiet van de selfden, en van *Maturino*.

Van de H. Maria aen den Beer. 14.

Gemeenlijk wort die maer *aen den Beer* gezeit, van wegen het naeste teken des Beers: van ouds noemden sy die van *Pusterula*, een oud woord der Sassen, dat een Poort beteekent, waer door gelijk daer een Geslacht is vander Poort, soo was ook van *Pusterula*, een ander, dat dese Kerk stichtede.

Het Beeld der Lieve Vrouw stont eerst op het huis des Opsinders van dese Kerk, en in 't jaer 1573. een blinden siende gemaekt hebbende, wierd dat in de tegenwoordige Kerk gebragt; soo heeft het selfde de voorz. Opsinder *Paolo Salvato da Rocca* Prieur, in 't eerste uitgeven van dit werk, ons bevestigt.

Nu by gelegentheit, dat de Paters *Celestinen* hier ter zijden, waer het oude Paleis stont der doorluchtige Heeren *Gaetani*, een Versameling voor haer gemaekt hebben *Urbano* genoemt,

is ook aen haer dese Kerk gegeven, welke sy bedienen moeten.

Van S. Salvator in Primicerio. 15.

Sint *Salvator in Primicerio*, is een Procchie naest aen de voorseide: men wil dat sy foo genoemt is geworden naer een die de selfde stichte, den staet van Voorfitter bekleedende.

Nu om dat men boven dese Kerk van *S. Salvator in Primicerio*, noch een andere had van de *H. Maria in Secondicerio*, de tweede stemming, in welke de Paus *Gelasius de 2.* vluchte, om sich te beschermen voor een oproer, tegen hem verwekt van die, welke de zijde van *Henrik de 4.* volgden, soo kan men afnemen dat van *Primicerius* die van *Salvator* gebouwt wierd, en van *Secondicerius* die van de Lieve Vrouw; en mischien waren de selfde ontrent haer Paleisen: en dese in 't jaer 1113. ingewijd zijnde, soo was ook die van de *H. Maria in Secondicerio*, om dat dit voorval van Paus *Gelasius* in 't jaer 1118. geschiede hy niet langer als twee jaren in 't Pausdom geleest hebbende. Noch wy hebben anders niet van dese Kerk te schrijven, als dat sy een Procchie is.

Gaende na de plaets *Fiammette*, is de Beeltenis boven de Baerd-scheerder van *Polidorus*.

Van

Van S. Biagus des Grachts. 16.

DIt wierd eerst in *Trivio*, op den dry-weg genoemt, waer dese Kerk gebouwt is; nu heeft die den naem des Grachts, naer een die daer lag in det Hofaen de kerk vervoegt, welke plaets naderhand gegeven wierd om met huifsen te bebouwen, die de schuldige schatting aen de kerk betalen.

In dese kerk is een Geselschap onder den bynaem der Wonden, in 't lichaem van onsen Heer geslagen als hy aen de pael gegeeffelt wierd, gemaakt in 't jaer 1619. tot navolging van een ander in *Florenzen*, welkers oog-wit is de verbetering des inwendigen mensch door de veelvoudigheid der Sacramenten alle acht dagen, en door tuchting, en dooding, die sy in de selfde week te doen hebben, hen hier toe begevende na de avond-sangen, en sy begeven haer mede tot vrede, en versoening te maken. En op haer Hoogtijt gaet het Volk daer na toe om uit Godvruchtigheid haer de keel te doen smeeren. 't Geschilderde aen de Voorgevel van de Kerk is van den Ridder *Borgese*.

Van de H. Maria des Vredes. 17.

S. *Damasus* sijn Kerk toewijdende aen *S. Laurens*, wilde dat sy een wijdloopige Rechtsdwang over andere Procchie-kerken sou hebben;

ben; en onder andere was dese onder den naem van *S. Andries* der Zee-lieden, of wel der Visschers.

Hier voor was een Wandel-dreef, onder welke een beeld der Lieve Vrouw geschildert was, die haer Kindeken op haer slinker arm hield; en op een dach eenige speelders voorby de kerk gaende en een deel daer van beginnende grof te verliezen, niet vindende waer sy 't gesicht na keeren souden als na dit beeld, begonnen sy dat met steenen te goien, en daer quam bloed uit, waer van men noch huden de teekenen siet aen een kaek, de kin, den hals, en de borst.

En dit Wonder-werk voorgevallen zijnde in 't Pausdom van *Sixtus de 4.* op een tijt dat *Italien* vol oorlog was; quam hy hier sijn gebeden doen, en deed een belofte van in dese plaets een kerk aen de Lieve Vrouw te stichten, soo sy by haer Soon vrede onder de Christen Vorsten mogt verwerven; en verhoort zijnde, maekte hy dese seer schoone kerk op een kleine plaets met haer Klooster, en beval dat sy de *H. Maria des Vredes* genoemd sou worden, gelijk men afnemen kan uit sekere letteren op een boord van 't kleed rontom de borst des voorseiden beelds.

Daer na gaf hy die in 't jaer 1487. aen de Geregelde Lateraensche Kanoniken, *S. Jan te Lateraen* verlatende, waer sy veel hondert jaren geweest hadden, gelijk wy aen die kerk sien. En op dat sy daer na beter te vreden souden zijn, boven haer ontslagen te hebben van 't gesag van *S. Laurens* in *Damasus*, daer noch de sorg
over

380 AFBEELDING VAN

over de zielen blijvende, gaf hy aen haer Oversten de benaming van Abt met het gebruik des Myters, en andere hoogwaardige teekenen, gelijk van in de Misse het Volk met hooge statigheit te segenen, ofdaer schoon noch Cardinalen tegenwoordig waren; en op dat daer grooter toeloop van Volk sou wesen, stont hy aen de selfde toe, vollen Aflaet in al de Sondagten van 't jaer, en van half de Vasten tot op Dijnstdach na Paesschen, in welke tijt dat voorseide Beeld ontdekt wort gehouden, en in al de feest-dagen der Lieve Vrouw, by welke *Paulus de 5.* noch voegde de Vertooning aen den Tempel. Maer op den dach van *S. Maerten*, welke is van 't overvoeren des Beelds uit de Wandel-dreef na de nieuwe Kerk, stont *Julius de 2.* Neef van *Sixtus de 4.* dien selfden Aflaet daer aen toe. Soo deed hy ook op den dach van *S. Andries*, ter gedachtenis van d'oude Kerk, en van *S. Augustin'*, onder wiens Regel dese Kanoniken leven; en eindelijk de kerk ingewijd wordende op den 6. October des jaers 1580. gaf *Gregorius de 13.* op desen dach mede dien Aflaet.

Sixtus de 4. had ook noch begin gegeven aen 't gebouw des Kloosters; maer door sijn doorwierd dat te volbrengen gelaten aen de Cardinael *Oliverio Caraffa*. Een eenig mistant door gebrek der plaets leed dese kerk in haer eerste stichting; 't welk was dat sy heel geen ruimte had achter 't Hoog Autaer, dat geholpen wierd met een weinig van de straet te nemen; en tot eer van dit gebouw, op dat die te meerder aen de Maget sou.

Sou komen, overwelfde *Gasparo Rivaldi* edel Ro-
mein, uit Fransse afkoomst de selfde; en in't jaer
1611. leide de Bisschop van *Casale* de Heer *Tul-
lio Carretti* daer den eersten steen aen; en sy wierd
voltrokken in 't jaer 1614. met seer schoone werk-
ken van verscheiden marmer, met sonderlinge
schilderien, met Pleister werk, en gout; en op
't Autaer wierd dat geseide Beeld herstelt, 't welk
eerst stont onder de bogen van 't midden-welfsel
in een seer schoon huisken van *Immoentius de 8.*
gemaakt, uit beloften in een van sijn krankheden:
en op dat soo waerdigen werk niet mogt verlo-
ren gaen, wierd het selfde boven 't Autaer des
Kruis gestelt.

Als in een Wandel-dreef van d'oude Kerk dit
heilig Beeld sich wonder-werkend vertoonde
was daer een Opfiender *Lodovico Agnelli*, die
van *Sixtus de 4.* in sijn Bulle Meester, en Apo-
stelijk Beamt-schrijver genoemt wort; en
't schijnt dat hy een Gefelschap der lieden van de
Procchie maekte, welke de sorg over dit voor-
seide Beeld souden hebben, en de gaven en ael-
moessen die daer opgedragen wierden in samed-
len, om die uit te deelen in aen de arme Prie-
steren de Missen te laten doen, met verbintenis,
dat andere Priesteren daer komende uit yver de
Misse doen, sy haer de eerste plaets moesten ge-
ven, en die gelt trokken daer op wachten, op
dat tot voldoening van 't Volk daer tot op de
middach sou Misse gedaen worden, en de selfde
Priesteren, die om winst de Misse deden, moesten
noch alle avond op 't ondergaen der Son hen daer
laten

382 AFBEELDING VAN

laten vinden met haer rokken voor dat heilig Beeld om te fingen *Salve Regina*, zy gegroet Koningin, voorts met Wy-water de fegening gevende aen hen die daer gekomen waren, en tot nu toe wort noch het een en het ander onderhouden, binnen *Romen* geen kerk zijnde, daer men later Miffe doet als in dese; op dat het Volk met meerder yver daer 's avonds tot het *Salve Regina* fou komen, gaf Paus *Gregorius de 13.* daer aen voor yder mael hondert dagen Aflaet, en verleende voorrechten aen 't Autaer der Kribbe: maer van 't voorfeide Gefelschap is daer geen gedachtenis meer, al dit nu hangende aen die geregelde Lateraensche Kanoniken.

Dese Paters kennen haer ook verschuldigt aen *Sixtus de 5.* die dese kerk onder de benamingen der Cardinalen stelde, en veel meer aen *Paulus de 5.* om dat boven de voorz. saken hy in 't jaer 1605. op den 16. Mei tot Paus verkoren zijnde, in welken dach *S. Ubaldus* Biffchop van *Agubbien* ook geregelde Kanonik van dese Orden na den Hemel verhuisde, daer instelde, dat van heel de kerk sijn gedachtenis gevyert fou worden met enkelen dienst. Dese Sant quam in de weereld een eenige soon van edele Ouderen in *Agubbien*, en had van sijn kintsheit af voorgenomen sich gants aen Godt over te geven; hy wierd van sijn vrienden geslagen, om dat hy niet trouwen wilde. Hy leefde in dese Orden met naeuwe onderhouding, en volstandelijk twee Bisdommen afgeslagen hebbende, was hy eindelijk gedrongen dat van sijn Vaderland aen te vaerden; in welke
staet

G VII

voor de
ma, m
ster de
en van
andere
zijde de
dake in
der lade
w de 19
Aber en
der lade
der ge
was de 19

s verli
er de be
meer en
laken in
verant
schop va
in de 19
elde de
t lout
mi in de
men in 19
organe
lij was
er was
t was
Billem
stijg
de 19

De Heilige Maria der Zöel .

staet hy sich soo ootmoedig en geduldig aen yder vertoonde, dat hy van sijn gemeinsame vrienden somtijts verongelijkt zijnde geen minste teeken van gestoortheit daer over betoonde. Hy heeft groote kracht in de boose geesten te verjagen; gelijk sijn Myter, en Bisschoppelijke handschoen dat bewijsen, die in dese kerk eerbiediglijk bewaert worden. Hier zijn noch Overblijfselen van *S. Zofimus* Abt, en van de *S. Maria van Egypten*.

Dese kerk is van seer schoone bouwkonst van *Antonio Sangallo*, en is beroemt door de heerlijke schilderijen van *Raffaele*; van *Baldassar da Siena*, van *Salviati*, van *Venusto*, van *Timoteo da Urbino*, van *Girolamo da Sermoneta*, van den Ridder *Gioseppe d' Arpino*, van *Lavinia Fontana*, van *Passignani*, van *Albano*, en de Beeldwerkken der Kapel van de *Cesis*, zijn van den Ridder *Rossi*.

*Van de Heilige Maria der
Ziel. 18.*

IN 't jaer 1400. een Nederlander binnen *Romen* zijnde *Fan Pieters* genoemd, gaf hy met sijn Vrouw *Caterina* aen dese Heilige plaets drie huizen. Van 't middelste wierd dese kerk gemaekt; de andere twee dienden voor huisvesting aen de twee volkeren, Duitschen, en Nederlanders.

Voort

384 A F B E E L D I N G V A N

Voort den yver van die volkeren aenwaffende tot foodanigen werk , wierd die Kerk vergroot , de plaets der twee andere huifen mede beflaende , in welkers bouwen , waerdig eenigen Tempel , de mildadigheit der Duitsche groot was , gelijk het Opschrift boven de poort verthoont ; sy eigenden dese Kerk toe aen de *H. Maria* harer zielen , op dat sy na haer doot , gelijk de Kerke singt , daer aen mogten bevolen zijn ; waer door rontom het Beeld der Lieve Vrouw dat op 't Hoog Autaer staet , eenige zielekens geschildert zijn die haer aenbidden.

Daer na *Dirik Hiem van Paterborn* , Kanonik in de Hooft-kerk van *Maestricht* , seven naeste huifen daer aen gevende , wierd daer het Gasthuis gemackt , 't welk noch dient voor de lieden der Nederlanden , als Brabanders , Hollanders , Zeeuwen , Geldersche en andere ; en ofschoon het meeste deel der selvige door de Calvinische gesintheit ingenomen zijn , evenwel worden sy alle als swakke kinderen van de Roomsche Kerk , een mededoogende Moeder , genoodigt om in dit Gasthuis genesen te worden , waer men niet alleen de wilstant van 't lichaem , maer ook van haer ziel versorgt.

Wanneer nu dese Kerk , niet sonder groote kosten , en langen tijt , volmaekt was , wierd sy met gewonelijke Kerk-plichten ingewijd op den 28. November , welken dach in dat jaer van 1510. komende op den laesten Sondach voor Pijnxteren , soo wort alle jaer op den selfden Sondach die hoogtijt gevyert ; maer de voornaemste feestdach

is de Geboorte der Lieve Vrouw. Sy doen noch een ommegank van 't alderheiligste Sacrament op de Sondach tusschen *d' Octave* van die Hoogtijt. Dese Kerk wort bedient nevens de Kloosterkerken met twaelf Kapellanen, en een genoegsaem getal van Klerken. Daer zijn Orgelen in, en sy wierd in 't jaer 1530. vereert met het lichaem des alderheiligsten Paus *Adriaens de 6.* liggende in de kapel van 't Hoog Autaer, in een heerlijke en prachtige tombe door Beelden en Pleisterwerk verciert, met het volgend Opschrift.

HADRIANO VI. PONT. MAX.

Ex Traiecto, insigni inferioris Germaniæ Vrbe, qui dum humanarum rerum maxime auersatur splendorem, vltro à Proceribus ob incomparabilem Sacrarum disciplinarum scientiam, ac prope diuinam castissimi animi moderationem Carolo V. Cæsari Augusto Præceptor, Ecclesiæ Dertusensi Antistes, sacri Senatus Patribus Collega, Hispaniarum Regnis Præses, Reipublicæ denique Christianæ diuinitus Pontifex absens adscitus. Vix. Ann. LXIV. Men. VI. D. XIII. Decessit XVIII. Kal. Octob. Ann. à partu Virg. MDXXIII. Pont. sui Ann. II. Wilhel. Enkenvort illius benignit. & auspicijs TT. S. Io. & Pauli Præsbit. Card. Dertusen. Faciundum Cur.

Dat is :

Voor Paus Adrianus de 6. van Utrecht een destijge Stad in Nederland, die als hy de glants der menschelijke saken seer wederstont, van selfs door

R

de

386 AFBEELDING VAN

de Vorsten om zijn onvergelijke kennis in goddelijke saken, en wonderbare besadigheid van zijn gants suiwer gemoed, Leer-meester van Keiser Karel de 5. altijd vermeerder des Rijks is geworden, Overhoofd der Gemeinte van Tortona, metgesel der Vaderen des H. Raeds, voorsitter der Rijkken van Spaenjen, eindelijk over den Christelyken Staet in zijn afwesen van Godt tot Paus beroepen; die leefde 64. jaren, 6. maenden, 13. dagen; stierf den 15. September, het jaer na 't baren des Magets 1523. het 2. sijns Pausdoms, heeft Wilhem Enkenvoort door zijn genade en gunst den naem voerende van S. Jan en Paulus, Priester Cardinael van Tortona, dit doen stellen.

Waer tegen over 't graf is van Karel Frederik Hertog van Kleef, &c. prachtig verciert met beeld-werkken onder welke men zijn beeltenis fiet, als liggen biddende, met dit Opschrift.

CAROLUS FRIDERICUS.

Juliae; Cliviae, & Montium Dux, Marchiae & Ravensbergi Comes; Ravensteini Dominus; Ingenio, ac supra aetatem rerum, & linguarum variarum usu singularique in Deum pietate clarus. Greg. XIII. Pont. Max. ad annum Jubileum Christiani orbis populos convocante, post adeptas in Avunculi sui Maximiliani II. Caes. Aug. Aula, aliisque in locis varios honores, Religionis & optimarum disciplinarum studio Romam veniens magnificentissime apud Pont. Max. excipitur, reclusa Porta sancta in solennibus sacris Gladio, Pileoque de more consecratis ab eodem Pont.

Pont. honestatur omnibus Christianæ pietatis officijs perfunctus, sacratissimique Iubilei beneficio expiatus, dum ad suos redite; cogiat a gravi morbo correptus in terris vt Cælo fruereetur esse desijt; eius funus Pont. Max. benigna voluntate qua convenienter exceperat, egrotantem inuiserat, cum ingene omnium ordinum Colegiorum Sodalitatum frequentia conuenisset amplissimis exequijs, & pompa magna totius Urbis summo mœrore, ac incredibili desiderio celebratum est.

Dat is:

KAREL FREDERIK,

Hertogh van Gulik, Kleef, en Berg; Graef van der Mark en Ravensberg; Heer van Ravestein; door sijn verstand, gebruik van verscheide saken en talen boven sijn jaren, en sonderlingen yver tot God vermaert. Paus Gregorius de 13. de volkeren der Christelijke weereld tot het Iubile t'samen roepende, na dat hy in 't Hof van Keiser Maximiliaen de 2. sijn Moeders Broeder en in andere plaetsen verscheide eeren verkregen had; uit zucht tot de Religie, en treffelykste wetenschappen na Romem komende, wierd hy seer heerlyk van de Paus ontfangen; de Heilige poort geopent zijnde, met het Swaert en Hoet na gewoonte geheiligt in statige Kerk-plicht van den selfden Paus vereert, en alle Christelijke godt vruchtigheits plichten volbragt, door het alderheiligste Iubile gesuiuert, als hy nu dacht weder na de sijne te keeren, door een sware siekte aengetast heeft hy de weereld

R 2

om

388 AFBEELDING VAN

om den Hemel te gekieten, verlaten; zijn begraving is door de gunstige genegenheit des Paus daer hy hem komende mede ontfangen, en krank, liggende besocht had, als groote menigte van allerlei Staten, Geselschappen, en Gebroederschappen tot zijn seer prachtigen uitvaert t' samen gekomen was, met heerlijke lijk-statie in grootsten rouw, en een ongelooffelyk leedwesen van heel de Stadt, gehouden geworden.

Daer is ook insgelijks in de selfde Kapel aen de rechter hand het graf van de Cardinael *Andreas van Oostenryk* soon des Aerts - hertogs *Ferdinands*, en soons soon van Keiser *Ferdinand de I.* en tegen over het selfde, dat van de Cardinael *Wilhem Enckevoort* uit *Brabant*.

En daer worden dagelijks seer schoone grafsteden van marmer voor haer Lands-lieden gemaekt: en daer is een nieuwe heiligdoms-kas, een bestek van *Marucelli*.

En heel dese kerk is met seer schoon beeldwerk en schilders-konst verciert, onder welke die, boven de graf-stede van Paus *Adriaen*, zijn van *Baldassar da Siena*; van wie noch is het Hoog Altaer in *S. Honofrius*, en een Kapel aen de linker hand: de *S. Christoffel* is van *Gio. Fattore*; de Kapel daer naest van *Francesco Salviati*; die daer tegen over, is van *Julio Romano*, en de twee naesten aen de voornaemste Poorten zijn van *Carlo Venetiano*.

En somtijts is het noodig geweest dat de Paus hier sou komen de Jubileen houden over de verjeringingen van *Duitsland*. De steenen der poor-

ten van de kerk zijn van uitnemende marmeren.
Het bestek van dese kerk is van *Antonio Sangalli*.

*Van S. Nicolaes in de plaets
Navona. 19.*

DIt is een woord door het volk verdorven in
plaets van *d'Agona*, 't welk seggen wil des
gevechts, dat binnen in een grooten kring be-
dreven wierd; om dat dien geseiden *Agonael-*
schen Kring, nu tot dees opene plaets is gemaekt,
die tegenwoordig noch vertoont hoe groot de
selfde geweest zy.

De Romeinen worstelden hier op verscheiden
manieren, sommige te voet, sommige met vui-
sten, sommige met het uitterste van haer ving-
ren, sommige om malkander ter aerden te wer-
pen, sommige met om sterchts te loopen. Van
dese kerk heeft men anders niet te schrijven, als
alleen dat sy nu nieuw gemaekt is van de Lote-
rings met een schoone Voorgevel van hard-
steen; dewijl sy de grondvesten gravende, daer
onder uitnemende groote steenen gevonden heb-
ben van den ouden *Agonaelschen Renkring*, en
met de selfde is die opgebouwt. Dit deel, gelijk
vele andere, is door het puin geweldig verhoogt;
waer van daer veel oude huysen staen, of ten deele,
of geheel schier begraven.

Van S. Anicetus. 20.

TEgen over *S. Apollinaris* is daer het Paleis des Hertogs *Altaemps*, waer men een groote boekschat heeft in verscheide wetenschappen, veel met de hand geschreven, door den Hertog *Gio. Angelo* versamelt; en daer binnen is een seer schoone kapel met schilderien, marmereu, heilig gewaed, en een seer rijke Heiligdoms-kas, aen *S. Anicetus* Paus toegeeigent, waer sijn lichaem rust; en wort van de Heeren Hertogen seer kostelijk onderhouden.

Van S. Apollinaris. 21.

DAer was geen bequamer plaets als dese binnen *Romen*, om aen den roemruchtigen Christen Martelaer *Apollinaris* toegeeigent te worden: om dat men tot op den huidigen dach die aen *d' Apollinare* noemt, van wegen *d' Apollinarische* spelen, die gehouden wierden in den naefsten Ren-kring, *Agonaelschen* geseit, en nu van *Navona*.

d'Oude Romeinen waren seer genegen, om openbare spelen, en vertooningen aen te richten.

De Christenen bouwden dan de kerk van *S. Apollinaris* in dese plaets, ten einde dien Heidenschen naem van *Apollo*, verkeert mogt worden in den heiligen naem van desen roemruchtigen Martelaer

laer *Apollinaris*: volgens d'oude gewoonte der Christenen, die d'afgodische plaetsen plachten aen den waren godtsdienst op te dragen. Het inwijden van dese kerk volgde in 't jaer 772. van Paus *Adrianus de 1.* die in 't jaer 772. de kerke Godts begon te beheerschen. Hier van is 't dat de hoogtijt, welke daer kooft donderdaegs na de Sondag in de *Passie*, niet wesen kan van d'oude instelling van *S. Gregorius*, die meer dan hondert jaren voor Paus *Adrianus* was, noch sy stont niet min onder de benamingen van Cardinalen; en of sy dat van *Leo de 10.* had, soo bragt *Sixtus de 5.* die weder tot haer vorigen stant.

De eerste dan, aen wie dese by-naem van Paus *Leo* gegeven wierd, was de Cardinael *Gio. Pallavicino* van *Genua*, die 't Paleis vermaecte by de Cardinael *Pietro di Luna* gebouwt, welke naderhand tweede Paus was onder de naem van *Benedictus de 13.* en wierd weder herbouwt by de Cardinael van *Rouaen*, om dat sy was ontrent sijn kerk van *S. Augustin.* *Sixtus de 4.* die in het jaer 1470. de selfde stichtede, floeg noch de hand aen het voorseide Paleis; waer door het noodig is, dat na de doot van dien van *Rouaen*, en sijn erfgenamen, het Paleis door Paus *Leo* aen dese kerk vereenigt zy, anders sou de voorz. Cardinael *Pallavicino* die niet vermaect hebben: selfs stelde hy op het jaer 1524. daer Kanoniken in, en bouwde daer by tot inkomen voor de selfde, de naeste Schoenmakers winkkelen, haer noch andere

392 AFBEELDING VAN

voordeelen gevende. Daer na ten tijden van *Gregorius de 13.* 't getal der Kanoniken tot vier gekomen zijnde behalven d' Opper-priester, gaf hy die tot stichting van 't Duitsche Geselschap; en by wat gelegenheit dit geschiede, moeten wy kortelijc verhalen.

Onder de menigte godtvruchtige werkken, die *S. Ignatius Loiola* Stichter des Geselschaps der Jesuiten binnen *Romen* bevordert heeft, was dit een; en hy bewoogen in acht te nemen, hoe grooten schade *Luther* in *Duitsland* aen de Roomsche kerk gedaen had, begon dierhalven de jongelingen dier Landschappen by een te versamelen; op dat sy door de Paters van sijn Orden in de letteren en goede zeden onderwesen tot hulp van haer ellendig Vaderland mogten wederkeeren. Voorts deed hy soo veel met de *Cardinael Gio. Morone*, toenmaels Apostelijc Gefant in *Duitsland*, en met *Paus Julius de 3.* dat hy in 't jaer 1552. het begin aen dit Geselschap gaf, toen met aelmoessen des Paus, en eeniger Cardinalen onderhouden.

Daer na *Julius de 3.* stervende gebeurde't, dat door dieren tijt, en geruchten van oorlogen, *Romen* sich in slechten stant vindende, niet konnende de jonge Duitsche onderhouden, sond hy die door veel Versamelingen van sijn Religie, verbindende de selfde om aelmoessen te soeken tot haer onderhoud; en sommige hem seggende, dat het niet mogelijk was, dat dit werk met soodanige middelen wel sou voort gaen, voorseid hy, dat met'er tijt hy soo veel sou krijgen, dat sy

sy over fouden hebben om aelmoeffen aen andere uit te reiken; dat daer na volkomentlijk gevolgt is.

Godt heeft aen Paus *Gregorius de 13.* ingegeven op 't jaer 1573. hen niet alleen dese kerk, Paleis, en al de inkomens met het fterven der Kanoniken toe te ftaen; maer ook noch foo veel andere, dat sy genoeg hondert Duitsche jongelingen kunnen onderhouden met dertien Paters des Gefelfchaps *Jefu*, die de forg daer over hebben; met noch voedsel en kleeding, waer van sy overvloedelijk voorfien zijn; foo dat sy noch aelmoeffen aen veel andere van die Volkeren geven.

En of wel de Kanoniken uit dese kerk genomen wierden, nochtans is daer de forg der zielen over-gebleven, welke van een Procchiaen bedient wort, die by 't felfde Gefelfchap verforgt is; noch by gebrek van Kanoniken heeft die kerk niets geleden ontrent den Godtsdienft, om dat sy van die felfde woefterlingen bedient wort, die daer by ftaen in 't Koor, op al de feeft-dagen met treffelijke Maet-fang; waer uit een ander groot goet te voorfchijn koomt, en is, dat sommige van die felvige hen gewinnen na de kerk-plichten in de Godtsdienften volgens de Roomfche manier, en daer na *Duitsland* gaen verbeteren: foo dat het geen wonder is, als de Lutersche dese Paters foo feer haten, fiende alle jaer uit dese Verfameling foo veel wel uitgerufte helden te voorfchijn komen om haer den oorloog aen te doen. En nu hebben sy dat met een nieuw en fchoon

394 AFBEELDING VAN

gebouw vermeerdert, en de voorſeide Verſame-
ling verciert; een beſtek van *Paolo Marucelli*.

Onder de ſorg van deſe Paters is de verciering
der kerk bevordert, ſoo veel als mogelijk is; en ſy
praelt met een verguld verwelfſel, en de vloer is
verhoogt gelijks de ſtraet, en de muuren zijn ver-
ciert met ſchilderijen van 't Martelaerſchap van
S. Apollinaris, van wien ſy een arm hebben, met
andere Overblijffelen.

Van S. Augustin. 22.

EEr deſe Kerk gebouwt wierd waren de Broe-
deren Heremiten van *S. Augustin* meer dan
voor hondert jaren binnen *Romen*, om dat Paus
Honorius de 4. in 't jaer 1285. haer de naefte kerk
toeftont van *S. Tripho*, en beſchermd de ſelfde
ook binnen *Parijs*, en wilde dat ſy mede in die
Hooge ſchool haer leſſen ſouden doen. Sy woon-
den langen tijt in een klein Kloosterken by deſe
kerk, waer in een Kapel was het Heilige der Hei-
ligen genoemt, door de veelheit der Overblijff-
ſelen die men daer bewaert; en Paus *Martinus*
de 5. wilde die met een genoegſaem koſtelijke
verrijken, in 't jaer 1430. van *Hoſtien* overbren-
gende het lichaam van *S. Monica*; en de Paus deed
daer een ſchoon geſprek tot lof van die Santin,
verhalende eenige wonder-werkken in dit over-
voeren voor-gevallen.

En of wel ſchoon de voorſeide Kapel in deſe
kerk.

kerk niet besloten stont, nochtans soo was sy, gelijk men huden noch sien kan, met groote kostelijkheid op 't jaer 1440. verciert, door *Maffeo Vegio*, groot Dichter van die tijden, en Schrijver van *Eugenius de 4*. By soodanigen gelegenheit wierd daer een Geselschap alleen van Jufferen gemackt (en van wat volk sy mogen wesen sy konnen daer in komen) onder de benaming van *S. Monica*, om de voorseide Kapel t'onderhouden met noodzakelijke vercierselen, boven andere plichten der Christelijke mededoogentheit, welke sy doen op 't navolgen van haer Voorspraekster; en dat wierd van de voorseide Paus *Eugenius* bevestigt. Voorts gaf hy grooter genaden aen dese Paters, in 't jaer 1446. daer komende van *S. Pieter* in ommegang met de Cardinalen, Geestelijkheid en 't Roomsche Volk om *S. Nicolaes* van *Toleten* te heiligen, die van dese Orden was. Daer na beval *Sixtus de 5*. in 't jaer 1585. dat over heel de kerk ter eeren van dese Sant de Kerk-plichten souden voldaan worden, en men seit dat na sijn heiliging een scheuring op hield die 50. jaren geduurt had.

Na dat dese Paters soo veel gunsten in dit klein Kerkje en Klooster van *S. Tripho* ontfangen hadden, namen sy aenvang in 't jaer 1470. van dese grooter kerk te beginnen onder den naem van *S. Augustin*: maer na negen jaren belicft'et Godt die in bescherming te geven van de Cardinael *Guillaume d'Estouteville*, van *Rouaen* geseit, na sijn Aerts-bisdrom van *Rouaen*, en Kamerling des H. Stoels, die met een groot gemoed, waardig dat Koninklijk bloed van de grond op onder

396 AFBEELDING VAN

een schoone en ruimer gestalte in 't jaer 1583. de selfde volbragt; en naderhand wierd sy van *Sixtus de 5.* verheven tot de benaming der Cardinalen, het welk eerst *S. Tripho* had.

De voorseide grootmoedige Cardinael hield sich niet te vreden met de enkele muuren van dese sijn kerk, maer wilde die verciere en verrijken met veel en kostelijke gaven; het Beeld der Lieve Vrouw dat hy schonk en heiligde aen dese kerk, is dat het welk op 't hoog autær staet in onse dagen met een statigen ommegank in een bequamer plaets vervoert, met kostelijke steenen, en schoone werkken opgepronkt.

Dit was aen hem gegeven van sekere Grieksche Edellieden, als in 't jaer 1453. *Constantinopelen* van den Turk ingenomen, sy daer mede tot *Romen* quamen; en het wort gehouden voor een van die welke *S. Lucas* schilderde. 't Is seker dat het onder de wonder-werkkende getelt mag worden, nadien in 't jaer 1485. een groote Pest in *Romen* zijnde, die quam op te houden, als *Innocentius de 8.* het selfde in een ommegank van dese kerk na *S. Pieter* op den *Vatikaen* omvoerde. Dese wonderbare genade wort verтоont, in verscheide beeltenissen van hoog verheven werk in de marmere vercierselen daer sy in gestelt was.

Nu heeft die kerk boven 't lichaem van *S. Monica* veel andere Overblijffelen van Heiligen, als van de Santen *Tripho*, *Respicius*, en *Nympha* die in de volgende kerk waren. Hier is noch een ander Gefelschap onder den by-naem van *S. Apollonia*, en dat wierd daer in 't jaer 1565. gemaakt.

Het

't NIEUW ROMEN. 397

Het wierd van *Bernardino Marliani* van *Milanen* opgericht en van *Pius de 4.* bevestigd: het is alleen van mannen die niet boven 't getal van 20. zijn, en sy onderhouden de Kapel van haer Voorstanderisse, en houwelijken eenige arme dochteren uit door een erfeling des Stichters.

Hier is de seer beroemde Propheet van den grooten *Raffaele*, het wonder, en 't voorbeeld des Schilder-konsts; en de *S. Anna*, Beeld-houwery van *Andrea Sansovino*; 't een gemaeckt op det'samen-koomst der Propheten, en 't ander op de mededoogentheit des Engels *Michaels*, welke werkken (soo men seit) verdienen, dat de Paus uit het *Vatikaen* hier quam die met sijn tegenwoordigheit te vereeren: *S. Apollonia* is een schildery van *Mutiano*; de Lieve Vrouw der Pellegrims van *Caravaggio*; *S. Helena* van *Daniel da Volterra*; de marmere Lieve Vrouw aen de rechter hand van de groote Poort van *Jacomo Sansovino*; en 't nieuw deel van *Polidoro*; het groot stuk in de heiligdoms-plaets van *Mutiano*; en 't ander beschilderde van *Navarro*. En in dese kerk zijn begraven *Egidio Colonna*, en *Panuvinus* seer beroemde Schrijvers.

Voorts van de Woning, die nu is van *S. Augustin*, seit *Albertini*: Het Huis van *S. Augustin* is van den eerwaerdigen Heer Cardinael *Firmano*, van de by-naem des *H. Kruis* gebouwt; 'twelk daerna, de seer eerwaerdige Cardinael *Franciscus Cusentius* voltoit heeft.

In 't Klooster is daer een schoone en groote Boekschat vergadert van den Heer *Angelo Rocca*

da

398 AFBEELDING VAN

da Camerino Heiligdoms bewaerder des Paus, rijkelyk van hem met inkomens begiftigt tot behouding en vermeerdering der selver, om daer eenige dagen in de week tot dienst van al de weerd open te staen, onder het opzicht van een Overhoofd.

Van S. Tripho. 23.

DEse Kerk van 't jaer 1604. eenige jaren gesloten gestaen hebbende om aen de voorgaende van *S. Augustin* vereenigt te wesen, wierden in dese de heilige Lichamen overgevoert, die van de *H. Geest in Sassen* daer even noch deel aen hebbende: daerom was de Hoogtijt die men hier op Saterdach naer Afchdach plag te hebben, van *Clemens de 8.* in die van *S. Augustin* overgevoert; nu dese kerk van nieuws weder geopent zijnde, worden sy beyde besocht, gelijk men in andere Vasten-dagen ontrent andere kerken gesien heeft, en om dat dese kerk in 't begin Kanoniken had, en een Procchie is, in de naeste van *S. Augustin* de sorg over de zielen gebleven zijnde, maekten sy in dese kerk op 't jaer 1571. een Geselschap des alderheiligste Sacraments; sy dragen dat op witte kappen van *S. Augustin* en van *S. Nicolaes* van *Toleten* aengebden.

Einde der derde Dach-reis.

Vierde